

ارزیابی وضعیت دیپلماسی زبان فارسی

(احصای چالش‌ها و ارائه راهکار سیاستی؛ مطالعه موردی بنیاد سعدی)

شکر شکن شوند همه طوطیان زمین

زین قند پارسی که به نیکاله سپرد

حافظ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۲/۹

شماره مسلسل: ۱۸۸۹۷
کد موضوعی: ۲۷۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:
ارزیابی وضعیت دیپلماسی زبان فارسی
(احصای چالش‌ها و ارائه راهکار سیاستی؛ مطالعه موردی بنیاد سعدی)

نام دفتر:
مطالعات فرهنگ و آموزش (گروه فرهنگ عمومی، هنر و صنایع خلاق)

تهیه و تدوین کنندگان:
جواد صبوری کزج، رضا مستمع

مدیر مطالعه:
رضا مستمع

ناظر علمی:
موسی بیات

اظهار نظر کنندگان:
سعید شفیعا، ندا زرندیان، یوسف زراعت کیش

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:
سید علی موسوی زاده، ثریا خرمی، مرتضی رضوانفر، رحیم مطهری راد، فاطمه فرجندی، امیر احمدی،
شهر روز فلاح پیشه، رضا شهیدی کیا، عبدالحسن خلج منفرد، علی محسنی، علی برزی، سید حسن
سید ابراهیم.

صفحه آرا:
سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی:
سیده مرضیه موسی راد

واژه‌های کلیدی:
۱. فارسی
۲. گسترش زبان فارسی
۳. دیپلماسی زبانی
۴. دیپلماسی فرهنگی

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۶
مقدمه و بیان مسئله.....	۸
«گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» در اسناد سیاستی.....	۹
ظرفیت‌های زبان فارسی برای گذر از فراسوی مرزهای کشور.....	۱۲
مخاطبان دیپلماسی زبانی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۳
دستگاه‌های ذی‌ربط با «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور».....	۱۳
اقدامات و عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی.....	۱۵
دیپلماسی زبانی کشور ترکیه؛ مطالعه موردی مؤسسه یونس امره.....	۱۹
چالش‌های گسترش زبان فارسی در خارج از کشور.....	۲۲
جمع‌بندی: راهکارهای گسترش زبان فارسی در خارج از کشور.....	۲۶
منابع و مأخذ.....	۳۲
پیوست‌ها.....	۳۴

فهرست جداول

جدول ۱. «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» در اهم اسناد سیاستی و توسعه‌ای.....	۹
جدول ۲. دستگاه‌های متولی در زمینه «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» قبل از تأسیس بنیاد سعدی.....	۱۳
جدول ۳. دستگاه‌های ذی‌ربط با گسترش زبان فارسی در خارج از کشور (در حال حاضر).....	۱۴
جدول ۴. اهم اقدامات و عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی.....	۱۶
جدول ۵. زمینه‌های فعالیت مؤسسه یونس امره.....	۲۰
جدول ۶. مقایسه نحوه تأمین ارز مورد نیاز بنیاد سعدی بر مبنای یک میلیون یورو در ۶ سال اخیر.....	۲۶
جدول ۷. آمار اعطای راتبه تحصیلی (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۴
جدول ۸. دوره‌های تابستانه دانش‌افزایی (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۴
جدول ۹. تعداد دوره‌های آموزشی مختص بنیاد سعدی در داخل ایران (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۵
جدول ۱۰. دوره‌های حمایتی آموزشی، دانش‌افزایی و تخصصی زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور.....	۳۶
(گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۶
جدول ۱۱. آمار المپیادها (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۶
جدول ۱۲. دوره‌های مجازی و اگذار شده (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۷
جدول ۱۳. دوره‌های مجازی تربیت مدرس و تربیت مترجم داخلی (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۷
جدول ۱۴. فهرست کتاب‌های چاپ شده (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۸
جدول ۱۵. آمار و اطلاعات برخی اقدامات حمایت از اتاق‌های ایران (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۹
جدول ۱۶. جدول ابعاد اقتصادی (بودجه، درآمد و هزینه) بنیاد یونس امره (Yunus Emre Enstitüsü, 2019; 2020; 2021).....	۴۰
جدول ۱۷. آمار مربوط به اقدامات و برنامه‌های امریکایی‌ها در راستای سیاست توسعه زبان انگلیسی در کشور افغانستان (اطلاعه‌های پایگاه Federal Grant به نقل از راستی، سال ۱۴۰۰).....	۴۱

فهرست نمودارها

نمودار ۱. شبکه مضامین مورد توجه در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور در اسناد سیاستی و توسعه‌ای.....	۱۱
نمودار ۲. درصد توزیع مراکز فرهنگی به تفکیک مناطق در سال ۲۰۲۱.....	۱۹
نمودار ۳. هزینه‌های مؤسسه یونس امره به تفکیک حوزه‌ها بر اساس آمار سال ۲۰۲۱.....	۲۱
نمودار ۴. مقایسه تعداد نمایندگی‌هایی که از بنیاد بودجه دریافت می‌کنند به تفکیک سال (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۴
نمودار ۵. میزان شرکت کنندگان در دوره‌های دانش‌افزایی (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱).....	۳۵
نمودار ۶. فعالیت‌های آموزشی ترکی در مراکز فرهنگی (Yunus Emre Enstitüsü, 2021).....	۴۱

ارزیابی وضعیت دیپلماسی زبان فارسی

(احصای چالش‌ها و ارائه راهکار سیاستی؛ مطالعه موردی بنیاد سعدی)

چکیده

مورد بررسی قرار گرفته‌اند: ۱. کلان ساختاری؛ ۲. آموزشی؛ ۳. سیاسی و بین‌المللی؛ ۴. اقتصادی؛ ۵. درون‌سازمانی. راهکارهای سیاستی ارائه شده در زمینه گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور عبارتند از: ۱. محوریت شورای عالی انقلاب فرهنگی در امر سیاستگذاری و ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های ذی‌ربط؛ ۲. استفاده از ظرفیت آموزش عالی و تقویت زبان فارسی به‌عنوان زبان علم؛ ۳. استفاده از ظرفیت گردشگری و میراث فرهنگی برای ترویج زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور؛ ۴. حرکت به سمت اقتصادی‌سازی آموزش زبان فارسی؛ ۵. تقویت ارتباطات میان فرهنگی و دیپلماسی رسانه‌ای با تأکید بر کشورهای فارسی‌زبان؛ ۶. استفاده از ظرفیت‌های مجازی و رابطن فرهنگی جهت آموزش زبان فارسی در مناطق مختلف جهان.

زبان فارسی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان هویتی و دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود که در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و اسناد سیاستی نیز مورد اهتمام واقع شده است. مؤلفه‌های مورد تأکید این حوزه در اسناد سیاستی عمدتاً معطوف به ۴ محور است: ۱. آموزشی؛ ۲. سطح کلان؛ ۳. بین‌المللی و سیاسی؛ ۴. نهاد علم و دانشگاه. دستگاه‌های متعددی به شکل مستقیم و غیرمستقیم با این حوزه مرتبط هستند که در این میان بنیاد سعدی، به دلیل فعالیت تخصصی در این زمینه از اهمیت مضاعفی برخوردار است. با وجود مشکلات مختلف نظیر چالش‌های اقتصادی و مالی، این بنیاد اقدامات مثبت زیادی را صورت داده است، هر چند ملاحظاتی نیز در گزارش شناسایی شده است. به‌طور کلی چالش‌های حوزه زبان فارسی در خارج از کشور در ۵ محور

خلاصه مدیریتی

گنجینه ارتباط برقرار کرد؛ ۴. زبان فارسی؛ زبان انقلاب اسلامی است؛ ۵. زبان فارسی؛ زبان پرکاربرد در اینترنت جهانی است. دستگاه‌های ذی‌ربط با حوزه «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» عبارتند از: ۱. بنیاد سعدی؛ ۲. سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی؛ ۳. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی؛ ۴. وزارت امور خارجه؛ ۵. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ ۶. وزارت آموزش و پرورش؛ ۷. فرهنگستان زبان و ادب فارسی؛ ۸. سازمان صداوسیما؛ ۹. جامعه المصطفی‌العالمیه؛ ۱۰. شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ ۱۱. پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری.

در بین دستگاه‌های مذکور، بنیاد سعدی به دلیل فعالیت تخصصی در حوزه «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» از اهمیت مضاعفی در این زمینه برخوردار است. عملکرد بنیاد سعدی عمدتاً در زمینه اقدام‌های راهبردی، اجرایی، حمایتی، آموزشی، فعالیت‌های رسانه‌ای و ارتباطات برون‌سازمانی بوده است. در این میان، مشکلات اقتصادی و کمبود اعتبارات روند فعالیت‌های بنیاد سعدی را تحت تأثیر قرار داده است. علاوه بر این، اقدامات مثبت و ملاحظات مختلفی پیرامون بنیاد

موضوع «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» در اسناد سیاستی عمدتاً بر ۴ محور تأکید داشته است: ۱. آموزشی (برگزاری دوره‌های آموزشی، مسابقات، المپیادها، جوایز و جشنواره‌های بین‌المللی و تسهیل و ارتقای روش‌های فارسی‌آموزی)؛ ۲. سطح کلان (تدوین سند گسترش زبان فارسی در خارج از کشور)؛ ۳. بین‌المللی و سیاسی (توجه به ایرانیان خارج از کشور و اهتمام به کشورهای فارسی‌زبان، اسلامی و منطقه)؛ ۴. نهاد علم و دانشگاه (تولید متون علمی و آثار به زبان فارسی، تقویت معادل‌سازی برای واژه‌های علمی بیگانه، افزایش جذب دانشجوی بین‌المللی، زبان علم، توجه به رشته و کرسی زبان و ادبیات فارسی در سراسر دنیا و ارسال کتب فارسی مرجع به مراکز و کتابخانه‌های معتبر جهان).

ظرفیت‌های زبان فارسی برای گذر از فراسوی مرزهای کشور عبارتند از: ۱. زبان فارسی؛ جایگاه بالایی برای درک معارف مذهب تشیع و دین اسلام دارد؛ ۲. زبان فارسی؛ هویت مشترک فرهنگی و تاریخی بسیاری از کشورهای منطقه است؛ ۳. زبان فارسی؛ قدمتی طولانی داشته و دارای ادبیات و محتوای غنی است که در عصر کنونی نیز می‌توان با این

۲ استفاده از ظرفیت آموزش عالی و تقویت زبان فارسی به عنوان زبان علم: سیاست افزایش پذیرش دانشجویان بین‌المللی، نگارش متون علمی به زبان فارسی و استفاده از ظرفیت اساتید اعزامی برای فرصت‌های مطالعاتی برای تدریس زبان فارسی.

۳ استفاده از ظرفیت گردشگری و میراث فرهنگی جهت ترویج زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور: توسعه گردشگری ادبی، استفاده از تورهای آشناسازی در خصوص زبان و ادبیات فارسی، استفاده از ظرفیت مکمل سایر اشکال گردشگری، ثبت جهانی میراث فرهنگی ناملموس در حوزه زبان و ادبیات فارسی، تفسیر میراث فرهنگی با تأکید بر ادبیات فارسی و کنشگری فعال در راستای حفظ میراث فرهنگی در حوزه زبان فارسی در سایر کشورها.

۴ افزایش توان اقتصادی بنیاد سعدی و حرکت به سمت اقتصادی سازی آموزش زبان فارسی: ایجاد طرح حمایت مالی شرکت‌ها و مؤسسات تجاری از بنیاد سعدی، تشویق‌های مالیاتی برای نهادها و شرکت‌هایی که برای گسترش زبان فارسی اقدامی صورت می‌دهند، ایجاد هیئت مشاوران اقتصادی بنیاد سعدی، درآمدزایی از طریق فروش محصولات و ارائه خدمات به مخاطبان خارجی در زمینه زبان فارسی و افزایش اعتبارات دولتی بنیاد سعدی مطابق سرانه‌های مرتبط در کشورهای رقیب.

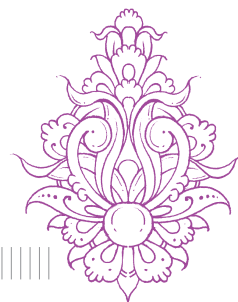
۵ تقویت ارتباطات میان فرهنگی و دیپلماسی رسانه‌ای با تأکید بر کشورهای فارسی‌زبان: تهیه و اجرای برنامه‌های فرهنگی برای افغانستانی‌های ساکن ایران، استفاده از دیپلماسی رسانه‌ای از طریق ایجاد شبکه بین‌المللی با مشارکت کشورهای فارسی‌زبان و ایجاد یک شبکه خبری مرجع برای کشورهای فارسی‌زبان منطقه و همچنین بهره‌گیری از ظرفیت هنری (سینما، موسیقی و...) جهت توسعه زبان فارسی.

۶ استفاده از ظرفیت‌های مجازی و رابطان فرهنگی جهت آموزش زبان فارسی در مناطق مختلف جهان: استفاده از ظرفیت طلاب جامعه المصطفی العالمیه جهت تدریس زبان فارسی در مراکز فرهنگی بنیاد سعدی، تقویت آموزش مجازی و شبکه‌سازی از اساتید و فارغ‌التحصیلان خارجی.

سعدی در این گزارش شناسایی شده است. مهم‌ترین چالش‌های فراروی «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» به این شرح است: ۱. چالش در حوزه سیاستگذاری زبان فارسی در فراسوی مرزهای کشور؛ ۲. فقدان نقشه راه برای گسترش زبان فارسی در خارج از کشور؛ ۳. همکاری و هماهنگی پایین دستگاه‌های ذی‌ربط؛ ۴. کمبود استاد متخصص به آرفا (آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان)، پایین بودن حق‌التدریس اساتید بومی و کم‌توجهی به تربیت اساتید بومی و همچنین عدم آگاهی نیروی اعزامی از شرایط فرهنگی کشور مقصد؛ ۵. جایگاه مبهم آرفا در دانشگاه‌ها؛ ۶. عدم هماهنگی میان بنیاد سعدی و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در برگزاری آزمون استاندارد زبان فارسی؛ ۷. عدم نگاه متقابل کشورها به گسترش دیپلماسی زبانی؛ ۸. پروژه ایران‌هراسی توسط رسانه‌های غربی؛ ۹. تعامل پایین کشورهای فارسی‌زبان (ایران، افغانستان و تاجیکستان) در جهت حفظ و گسترش زبان فارسی؛ ۱۰. عدم توجه کافی دولت افغانستان به موضوع حفظ و گسترش زبان فارسی؛ ۱۱. سیریلیک بودن رسم‌الخط زبان فارسی در کشور تاجیکستان؛ ۱۲. وجود رقبات منطقه‌ای و جهانی از جمله ترکیه، کره، آلمان، چین و عربستان در زمینه دیپلماسی زبانی؛ ۱۳. خطر کاهش و توقف کرسی‌های زبان فارسی در خارج از کشور؛ ۱۴. تخریب و عدم مرمت میراث فرهنگی تمدن ایران فرهنگی در سایر کشورها؛ ۱۵. اقتصادی نبودن یادگیری زبان فارسی برای مخاطبان خارجی؛ ۱۶. درآمدزایی بسیار اندک بنیاد سعدی از فروش محصولات و ارائه خدمات به مخاطبان خارجی در حوزه زبان فارسی؛ ۱۷. کمبود اعتبارات بنیاد سعدی برای پیشبرد اهداف توسعه زبان فارسی در خارج از کشور؛ ۱۸. عدم ثبت دقیق و منظم اقدامات در ارائه گزارش عملکرد سالیانه دستگاه‌های ذی‌نقش؛ ۱۹. کند بودن چرخه تولید و توزیع منابع آموزشی در بنیاد سعدی به دلیل کمبود اعتبارات.

راهکارهای سیاستی در جهت «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» که در این گزارش پیشنهاد شده، به این شرح است:

۱ محوریت شورای عالی انقلاب فرهنگی در امر سیاستگذاری و ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های ذی‌ربط: تدوین سند «گسترش خط، زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور» توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی، ایجاد کمیسیون تخصصی در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور در شورای عالی انقلاب فرهنگی و اهتمام به ماده واحد شورای عالی انقلاب فرهنگی با عنوان ساماندهی برگزاری آزمون‌های بین‌المللی زبان فارسی که در تاریخ ۱۳۹۷/۰۳/۲۹ تصویب شد.

مقدمه و بیان مسئله

تعداد گویشوران یک زبان در دنیا، به صورت بالقوه یک منبع قدرت نرم برای کشور مبدأ آن زبان می‌باشد. برای تبدیل این ظرفیت بالقوه به حالت بالفعل باید با راهبرد دیپلماسی زبانی تلاش کرد تا گویشوران را به زبان مادریشان وفادار نگه داشت و گویشوران جدیدی را تربیت کرد که به آن زبان به عنوان زبان دوم خود اعلام وفاداری کنند. (شیخ الاسلامی و نوری، ۱۳۹۶) دیپلماسی زبانی جزو انواع دیپلماسی فرهنگی محسوب می‌شود. گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور همواره به عنوان یکی از اهداف مهم دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران بوده است. بر اساس اصل (پانزدهم) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛ «زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است...». از نظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) نیز ترویج زبان فارسی در خارج از کشور به عنوان یک وظیفه و رسالت بوده و ایشان در دیدار با نمایندگان فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور در تاریخ ۱۳۷۵/۰۵/۲۹، فرمودند:

«در هر جای دنیا که هستید باید نسبت به ترویج زبان فارسی اهتمام کنید. زیرا برای رساندن پیام انقلاب و تفکر اسلام انقلابی، کاربرد زبان فارسی در حال حاضر بیشتر از کاربرد هر زبان دیگری است. گسترش زبان فارسی به هیچ وجه به مفهوم ناسیونالیسم ایرانی نیست و کسی که در هر نقطه از جهان زبان فارسی را فرا بگیرد، قادر به درک صحیح و دقیق مفاهیم برجسته، قوی و عمیق انقلابی در ایران اسلامی خواهد بود و به این ترتیب محتوا و قالب پیام انقلاب اسلامی ایران به ذهن مخاطبان خود منتقل خواهد شد»^۱.

سئوالاتی که در این گزارش بدان پرداخته می‌شود، عبارتند از:

- ۱ جایگاه و توصیف «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» در اسناد سیاستی چگونه است؟
- ۲ زبان فارسی برای گذر از فراسوی مرزهای کشور چه ظرفیت‌هایی دارد؟
- ۳ مخاطبان دیپلماسی زبانی جمهوری اسلامی ایران چه کسانی هستند؟
- ۴ دستگاه‌های مرتبط با «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» کدام‌ها هستند؟
- ۵ چالش‌های «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» چیست؟
- ۶ چه راهکارهای سیاستی برای «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» پیشنهاد می‌شود؟

1. <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=19709>

گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» در اسناد سیاستی

در جدول ۱، گزاره‌های مرتبط با حوزه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور در اسناد بالادستی و سیاستی احصا شده است.

جدول ۱. «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» در اهم اسناد سیاستی و توسعه‌ای

سند	تبصره/ بند/ ماده/ ...	متن
سند تحول راهبردی علم و فناوری کشور (سال ۱۳۸۸)	بند (۸) راهبردهای عملیاتی ذیل راهبرد ملی ۷.	پذیرش دانشجویان از بین متقاضیان مشتاق تحصیل داخلی و خارجی جهت تحصیل در رشته‌های نوین و بین‌رشته‌ای به صورت بین‌المللی به منظور گسترش زبان فارسی و بسترسازی مرجعیت علمی کشور با اولویت‌دهی به جوامع عضو قطب.
	بند (ز) راهبردهای میانی ذیل راهبرد ملی ۸.	توسعه زبان فارسی به عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهانی.
	بند (۲۳) راهبردهای عملیاتی ذیل راهبرد ملی ۸.	تشویق مؤسسات خصوصی برای آموزش زبان و ادبیات فارسی به عنوان زبان ملی و علمی کشور و عربی به عنوان زبان دینی و بهبود و ارتقا روش‌های آموزش زبان و ادبیات فارسی، عربی و زبان انگلیسی در مؤسسات دولتی و خصوصی و ساماندهی مؤسسات خصوصی آموزش زبان خارجی
سند نقشه جامع علمی کشور (سال ۱۳۸۹)	اهداف کلان نظام علم و فناوری کشور.	ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی علمی.
	اولویت‌های علم و فناوری کشور.	در علوم انسانی و معارف اسلامی: زبان فارسی در مقام زبان علم.
	بند (۱۱) راهبردهای ملی ذیل راهبرد کلان ۹.	توسعه زبان فارسی به عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهان.
	بند (۲۲) راهبردهای ملی ذیل راهبرد کلان ۹.	توسعه و تقویت شبکه‌های مناسب ملی و فراملی دانشمندان و پژوهشگران و همکاری بین‌المللی با اولویت کشورهای اسلامی و کشورهای فارسی‌زبان.
	بند (۱۱) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۹.	افزایش پذیرش دانشجویان خارجی به منظور گسترش زبان فارسی و بسترسازی مرجعیت علمی کشور با اولویت کشورهای اسلامی و همسایه.
	بند (۲) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۹.	تقویت جریان معادل‌سازی برای واژه‌های علمی بیگانه در تمام رشته‌ها و تأکید بر نگارش مقالات علمی تخصصی به زبان روان فارسی.
	بند (۳۳) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۹.	توسعه و ابداع روش‌های سهل و سریع فارسی‌آموزی.
	بند (۱۴) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۹.	حمایت از تأسیس رشته زبان فارسی در دانشگاه‌های مختلف جهان.
	بند (۲۵) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۹.	ترجمه منابع علمی ایرانی اسلامی و ارسال کتب فارسی مرجع حاوی تولیدات و نظرات علمی دانشمندان کشور به مراکز و کتابخانه‌های معتبر جهان.
	بند (۲۴) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۱۰.	تقویت استفاده از زبان فارسی در حوزه‌های تخصصی علوم با تأکید بر معادل‌سازی مفهومی برای اصطلاحات تخصصی و ترویج آنها در مجامع علمی و تلاش برای تبدیل زبان فارسی به زبان علم
نقشه مهندسی فرهنگی (سال ۱۳۹۱)	بند (۳) اهداف کلان فرهنگی.	تعمیق و پاسداشت میراث‌های ارزشمند ایرانی - اسلامی و توسعه و ترویج زبان و ادبیات فارسی.
	بند (۱۶) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۲.	ایجاد زمینه، انگیزه و حمایت همه‌جانبه از تولید متون و آثار در حوزه‌های مختلف به زبان فارسی.
	بند (۶) راهبردهای ملی ذیل راهبرد کلان ۱۱.	گسترش خط، زبان و ادب فارسی.
	بند (۱۲) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۱۱.	برگزاری دوره‌های آموزشی بین‌المللی به زبان‌های مختلف، مسابقات، المپیادها، جوایز و جشنواره‌های علمی بین‌المللی در زمینه اسلام‌شناسی، شیعه‌شناسی، مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام)، ایران‌شناسی و زبان و ادبیات فارسی.
	بند (۲۲) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۱۱.	تدوین و اجرای سند گسترش خط، زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور در چارچوب نقشه مهندسی فرهنگی.

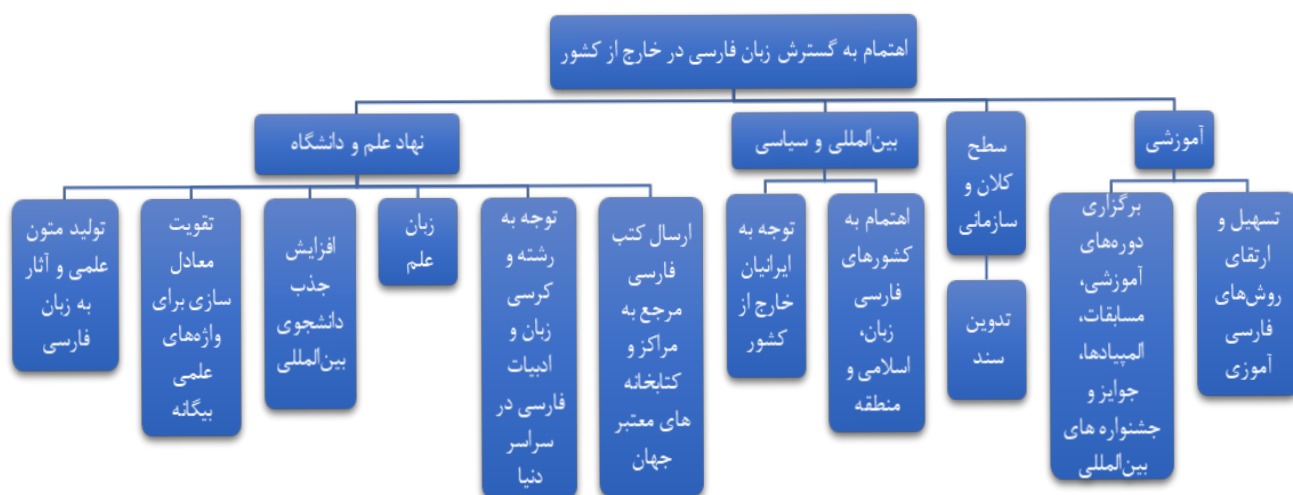

سند	تبصره/ بند/ ماده/ ...	متن
سند اسلامی شدن دانشگاه‌ها (سال ۱۳۹۲)	اقدام ۵ از راهبرد ۷ ذیل فصل ۶ (نظام آموزشی)	تقویت و توسعه به‌کارگیری زبان فارسی در متون علمی دانشگاهی و تبدیل زبان فارسی به زبان مرجع علم.
	اقدام ۶ از راهبرد ۷ ذیل فصل ۶ (نظام آموزشی).	حمایت از تدوین کتب و متون مرجع به زبان فارسی قابل رقابت جهانی جهت اقتدار و مرجعیت علمی.
	اقدام ۷ از راهبرد ۷ ذیل فصل ۶ (نظام آموزشی)	ایجاد سازوکار تولید و تدوین متون مرجع علمی در رشته‌های مختلف به زبان فارسی.
سند جامع روابط علمی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران (سال ۱۳۹۶)	بند «۷» ذیل ماده (۳) (اقدامات ملی)	توسعه و به‌کارگیری روش‌ها و ابزارهای ترویج زبان فارسی به منظور ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی علمی.
برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (سال ۱۳۷۳)	تبصره «۵۷» ذیل ماده واحده	دولت مکلف است در جهت ایفای نقش فعال در مجامع فرهنگی و خبری جهان پیش‌بینی‌های لازم را در بودجه‌های سالیانه به عمل آورده به نحوی که اهداف ذیل تحقق یابد: الف) احیا و توسعه کرسی‌های اسلام‌شناسی و زبان و ادبیات فارسی و تقویت کتابخانه‌های معتبر دنیا در زمینه کتب مربوطه. ب) گسترش برنامه‌های آموزش زبان و ادبیات فارسی و برنامه‌های فرهنگی، برای خانواده‌های ایران در خارج از کشور. د) گسترش مبادلات فرهنگی و حمایت از فعالیت‌های بخش غیردولتی در عرضه محصولات فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سراسر دنیا به‌ویژه کشورهای اسلامی و جهان سوم. ه) گسترش روابط با خبرگزاری‌های مستقل و مؤثر منطقه‌ای و بین‌المللی و استفاده از کانال‌های ماهواره‌ای جهت پوشش مخاطبان کشورهای دیگر و اعزام مبلغین. (و) تلاش در جهت ایجاد شبکه‌های رادیویی و تلویزیونی بین‌المللی اسلامی، گسترش و بهبود پوشش شبکه‌های برون‌مرزی صداوسیما، گسترش برنامه‌های آموزشی زبان و ادبیات فارسی و برنامه‌های فرهنگی برای خانواده‌های ایرانی و سایر مخاطبین در خارج از کشور.
سیاست‌های کلی برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۲)	بند «۳۳» از بخش امور مربوط به مناسبات سیاسی و روابط خارجی	تقویت هویت اسلامی و ایرانی ایرانیان خارج از کشور، کمک به ترویج زبان فارسی در میان آنان، حمایت از حقوق آنان و تسهیل مشارکت آنان در توسعه ملی.
برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (سال ۱۳۸۳)	ماده (۱۰۹)	دولت موظف است به منظور حفظ و شناساندن هویت تاریخی ایران و بهره‌گیری از عناصر و مؤلفه‌های هویت ایرانی به‌ویژه زبان فارسی، اقدام‌های ذیل را انجام دهد: الف) حمایت از پژوهش‌های علمی و بین‌رشته‌ای در زمینه ایران‌شناسی و گذشته طولانی، تاریخی و تدوین گزارش‌ها و کتاب‌های لازم در سطوح مختلف عمومی، آموزشی و پژوهشی. ج) حمایت از گسترش منابع و اطلاعات به خط و زبان فارسی و تدوین و تصویب استانداردهای ملی و بین‌المللی نمایش الفبای فارسی در محیط‌های رایانه‌ای.
برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (سال ۱۳۸۹)	تبصره «۱۱» ذیل ماده (۳)	دولت موظف است کلیه استانداردهای لازم برای خط و زبان فارسی و تاریخ هجری شمسی را حداکثر تا پایان سال اول تدوین نماید.

اجرای سند گسترش خط، زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور؛ ۲. برگزاری دوره‌های آموزشی بین‌المللی، مسابقات، المپیادها، جوایز و جشنواره‌های بین‌المللی؛ ۳. افزایش پذیرش دانشجویان بین‌المللی؛ ۴. توسعه و ابداع روش‌های سهل و سریع فارسی‌آموزی؛ ۵. حمایت از تولید و نگارش متون علمی به زبان فارسی؛ ۶. حمایت از تأسیس رشته زبان فارسی در دانشگاه‌های مختلف جهان؛ ۷. ارسال کتب فارسی مرجع حاوی تولیدات و نظرات علمی دانشمندان کشور به مراکز و کتابخانه‌های معبر جهان.

براساس جدول فوق، مخاطبان مورد نظر در زمینه گسترش زبان و ادبیات فارسی، عموماً ایرانیان خارج از کشور، دانشجویان خارجی و مردمان کشورهای فارسی‌زبان، اسلامی و منطقه هستند. در اسناد سیاستی مذکور هدف از توسعه زبان و ادبیات فارسی در فراسوی مرزهای کشور تقویت هویت اسلامی-ایرانی و همچنین بسترسازی برای مرجعیت علمی کشور به وسیله زبان علم است. برخی از راهبردها و برنامه‌ها که به منظور گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور در اسناد سیاستی مورد توجه است، عبارتند از: ۱. تدوین و

نمودار ۱. شبکه مضامین مورد توجه در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور در اسناد سیاستی و توسعه‌ای

ظرفیت‌های زبان فارسی برای گذر از فراسوی مرزهای کشور

کشورهایی که زبان فارسی به‌عنوان بخشی از هویت تاریخی آنهاست: هندوستان و ترکیه.^۳

۳. ادبیات غنی و پیوستگی تاریخی - فرهنگی

زبان و ادبیات فارسی با داشتن مفاخر بزرگ ادبی و قدمت طولانی و همچنین آثار ارزشمند فراوان، صاحب محتوا و ادبیات غنی است. علاوه بر این، یکی از ظرفیت‌های مهم زبان فارسی پیوستگی تاریخی است، به این معنا که آثار شعرا و ادبای متقدم نظیر رودکی، فردوسی و سعدی هم‌اکنون قابل درک و فهم ایرانیان و فارسی‌زبانان است، این موضوع باعث شده که محتوای غنی ادبیات فارسی که در طول تاریخ انباشته شده برای مردمان قابل استفاده باشد. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به این ویژگی از زبان فارسی توجه داشته و در زمینه پیوستگی نسل‌ها به یکدیگر می‌فرماید: «ادبیات در حقیقت رابط میراث فرهنگی یک کشور از نسلی به نسل دیگر است». (در دیدار گروه ادب و هنر رادیو؛ ۱۳۷۰/۱۲/۰۵)^۴

۴. زبان انقلاب اسلامی

با پیروزی انقلاب اسلامی و سپس طرح موضوع «صدور انقلاب»، آثار و بیانات بزرگان انقلاب اسلامی از جمله امام خمینی (ره)، شهید مطهری و ... به نقاط مختلف جهان رسید و زبان فارسی به‌عنوان بستر ارتباطی برای فهم معارف انقلاب اسلامی قرار گرفت. (صادقی، ۱۳۹۰ الف: ۴)

۵. کاربرد بالا در اینترنت جهانی

محتوای زیادی به زبان فارسی در فضای اینترنت جهانی وجود دارد و از این‌رو زبان فارسی، زبان پرکاربردی در شبکه جهانی اینترنت است. طبق آخرین آمار، زبان فارسی ۲ درصد محتوای کل اینترنت را به خود اختصاص داده و در رتبه هشتم جهان قرار دارد.^۵

۱. زبان مذهب و علم

الف) ریشه تاریخی پیوند زبان فارسی و مذهب تشیع در ایران عموماً به دوران صفویه بازمی‌گردد که این دور کن عوامل اصلی هویت‌ساز ایران در آن دوران بودند. (ناظمی، ۱۳۹۷: ۲۴۳) امروزه کشور ایران با توجه به جایگاه بالایی که در ترویج مذهب شیعه و دین اسلام دارد، به‌عنوان یک مرکز و مرجع در این زمینه محسوب می‌شود و افراد مختلف برای آشنایی با معارف دین اسلام و به‌ویژه مذهب تشیع باید با زبان فارسی آشنا شده و آن را یاد بگیرند. حوزه‌های علمیه کشور و جامعه المصطفی‌العالمیه نقش پررنگی در این زمینه برعهده داشته و دارند.

ب) کشور ایران در زمینه دانشگاهی و علمی جایگاه بالایی دارد و این موضوع ظرفیت بالایی را برای تبدیل شدن زبان فارسی به‌عنوان زبان علم ایجاد می‌کند. در سند بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی و در بخش علم و پژوهش نیز به ظرفیت دانشگاهی و علمی کشور (که بخشی از توسعه و ترویج آن بر پایه زبان فارسی استوار می‌باشد)، اشاره شده است.^۱

۲. هویت مشترک

زبان فارسی عامل نیرومندی برای پیوند معنوی ما با کشورهای منطقه است و فارسی‌سرایان بزرگی در سراسر مناطق اطراف آرمیده‌اند که عبارتند از: رودکی در سمرقند، نظامی در گنجه، مولوی در قونیه، سنایی در غزنه، امیر خسرو و بیدل در دهلی و جامی در هرات (ریاحی، ۱۳۹۰: ۶). در واقع زبان فارسی، زبان یک قوم و قبیله نیست، بلکه زبان انسجام‌بخش کلیه اقوام و مردمانی است که در یک جغرافیای فرهنگی بزرگ جای دارند و به‌عنوان هویت مشترک در برخی از کشورهای منطقه و جهان اسلام محسوب می‌شود.

کشورهای منطقه و جهان اسلام که در آنها زبان فارسی نقش پررنگی دارد، را می‌توان به ۳ دسته تقسیم کرد:

کشورهای فارسی‌زبان: افغانستان و تاجیکستان دو کشوری هستند که زبان رسمی‌شان فارسی است؛

کشورهای با جمعیت بالای فارسی‌زبان: ازبکستان (۹ میلیون نفر) و پاکستان^۲ (۱ میلیون ۸۰۰ هزار نفر) (گزارش زبان فارسی و سیاست همسایگی، ۱۴۰۱: ۵)؛

۱. «اکنون نزدیک به دو دهه است که رستاخیز علمی در کشور آغاز شده و با سرعتی که برای ناظران جهانی غافلگیرکننده بود - یعنی بازده برابر شتاب رشد متوسط علم در جهان - به پیش رفته است. دستاوردهای دانش و فناوری ما در این مدت که ما به رتبه ۱۶ در میان بیش از ۲۰۰ کشور جهان رسانید و مایه شگفتی ناظران جهانی شد و در برخی از رشته‌های حساس و نوپدید به رتبه‌های نخستین ارتقا داد، همه و همه درحالی اتفاق افتاده که کشور دچار تحریم مالی و تحریم علمی بوده است. ما با وجود شنا در جهت مخالف جریان دشمن‌ساز، به رکوردهای بزرگ دست یافته‌ایم و این نعمت بزرگی است که به‌خاطر آن باید روز و شب خدا را سپاس گفت». (ذیل توصیه یکم با عنوان علم و پژوهش در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی).

۲. پیش از استعمار انگلستان و در دوره امپراتوری مغول (به فرمان اکبرشاه)، زبان رسمی شبه قاره هند فارسی بوده است. هم‌اکنون زبان رسمی پاکستان اردو می‌باشد که بسیار تحت تأثیر فارسی بوده است و تمام کلمات سرود ملی پاکستان نیز به جز یک حرف اضافه مشترک با زبان فارسی است. (امیراحمدیان، ۱۳۹۷: ۱۱)

۳. پس از اینکه سلجوقیان در آسیای صغیر، روم شرقی را شکست دادند، زبان فارسی زبان رسمی شد. محاوره در برخی از شهرها، نامه‌نویسی در دستگاه امیران و تدریس و تصنیف شاعری به زبان فارسی بود. (ریاحی، ۱۳۹۰)

4. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2597>

5. https://w3techs.com/technologies/overview/content_language

مخاطبان دیپلماسی زبانی جمهوری اسلامی ایران

دانش‌آموزان تعدادی از مدارس، زبان فارسی است. آمار در خصوص بعضی از آنها به این شرح است: لبنان، ۱۴ دبیرستان المهدی با ۱۶۰۰۰ دانش‌آموز؛ ارمنستان، ۱۴ مدرسه (از ابتدایی تا دبیرستان) با ۱۳۲۱ دانش‌آموز؛ گرجستان، ۴ مدرسه عمومی با ۷۷ دانش‌آموز.

۶ فرزندان نسل سوم و چهارم ایرانیان مقیم خارج: برای نسل سوم و چهارم ایرانیان مقیم خارج از کشور، بیش از ۳۰ مدرسه جمهوری اسلامی ایران و حدود ۱۰۰ مؤسسه خصوصی که توسط ایرانیان مقیم اداره می‌شود، روزهای شنبه، کلاس‌های زبان فارسی تشکیل می‌دهند و فرزندان ایرانیان مقیم در این کلاس‌ها، شرکت می‌کنند.

۷ دیپلمات‌ها و کارکنان خارجی شرکت‌های صنعتی مقیم ایران: دیپلمات‌ها و کارمندان خارجی برخی از شرکت‌ها، علاقه‌مند و نیازمند به فراگیری زبان فارسی هستند و از اولین اقدامات‌شان، یادگیری زبان فارسی است. (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، ۱۴۰۱)

۱ استادان و مدرسان بومی زبان فارسی.

۲ دانشجویان رشته زبان و ادبیات فارسی: رشته زبان و ادبیات فارسی در بیش از ۲۰۰ دانشگاه که در ۶۵ کشور جهان پراکنده‌اند، تدریس می‌شود.

۳ دانشجویان رشته‌های مرتبط (با توجه به اینکه دانشجویان رشته‌های شرق‌شناسی، اسلام‌شناسی و ایران‌شناسی باید از بین چهار زبان فارسی، عربی، ترکی استانبولی و عبری، یکی از زبان‌ها را انتخاب نمایند، هم‌اکنون در ۲۰۰ دانشگاه، زبان فارسی به‌عنوان واحد اجباری یا اختیاری تدریس می‌شود).

۴ داوطلبان آزاد: داوطلبان آزاد، افرادی هستند که از روی علاقه شخصی در کلاس‌های تشکیل شده در سفارت‌خانه‌ها، رایزنی‌های فرهنگی و ... شرکت می‌کنند.

۵ دانش‌آموزان: هم‌اکنون در برخی کشورها، زبان دوم خارجی

دستگاه‌های ذی‌ربط با «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور»

قبل از تأسیس بنیاد سعدی سه دستگاه متولی ترویج زبان فارسی در خارج از کشور بودند که عبارتند از: شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، مرکز گسترش زبان فارسی وابسته به سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و دبیرخانه ستاد گسترش زبان و ادبیات فارسی و ایران‌شناسی مرکز همکاری‌های علمی و بین‌المللی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. (صادقی، ۱۳۹۰: ۳)

جدول ۲. دستگاه‌های متولی در زمینه «گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» قبل از تأسیس بنیاد سعدی^۱

دستگاه	تاریخ تأسیس	وظایف
شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی،	۱۳۶۶	امور علمی، تحقیقی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی درباره آموزش زبان و ادب فارسی به غیرفارسی‌زبانان در سطح جهان و همچنین هماهنگی بین کلیه سازمان‌های علمی، فرهنگی و پژوهشی دولتی را که در ایران به موضوع ترویج زبان فارسی در خارج از کشور می‌پردازند.
دبیرخانه ستاد گسترش زبان و ادبیات فارسی و ایران‌شناسی مرکز همکاری‌های علمی و بین‌المللی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۳۶۶	گسترش زبان فارسی و ایران‌شناسی در دانشگاه‌ها و مراکز علمی تحقیقاتی و فرهنگی کشورهای خارج در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
مرکز گسترش زبان فارسی وابسته به سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ^۲	۱۳۷۴	هماهنگ کردن فعالیت‌های مربوط به تقویت و گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور (وظایف اجرایی خارجی شورای گسترش زبان فارسی).

۱. صادقی، ۱۳۹۰: ۳.

۲. در سال ۱۳۷۴ گروه اجرایی گسترش زبان فارسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی تأسیس شد که در سال ۱۳۸۲ به مرکز گسترش زبان فارسی تغییر نام یافت.

«به‌منظور تقویت و گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور و ایجاد تمرکز، هم‌افزایی و انسجام در فعالیت‌های مرتبط با این حوزه و بهره‌گیری بهینه از ظرفیت‌های موجود کشور تأسیس شد تا بر اساس اهداف، سیاست‌ها، راهبردها و ضوابط حاکم بر روابط فرهنگی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران، مدیریت راهبردی و اجرای فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و رسانه‌ای را در حوزه گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور با هماهنگی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی عهده‌دار شود».

تعداد کارکنان بنیاد سعدی ۵۸ نفر است که البته در ایران مشغول به فعالیت هستند - به غیر از موارد استثنایی که به خارج از کشور اعزام می‌شوند - و نمایندگان خارج از کشور این بنیاد، رایزنان فرهنگی و در صورت عدم وجود رایزنی فرهنگی در آن کشور، سفرا هستند که با حکمی از سوی ریاست بنیاد سعدی به‌عنوان نماینده این بنیاد تعیین می‌شوند.^۲

از بین سه دستگاهی که متولی ترویج زبان فارسی در خارج از کشور بودند، شورای گسترش زبان و ادبیات فارسی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مرکز گسترش زبان فارسی وابسته به سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی پس از تأسیس و شروع فعالیت بنیاد سعدی در این بنیاد ادغام شدند اما دبیرخانه ستاد گسترش زبان و ادبیات فارسی و ایران‌شناسی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری همچنان به فعالیت خود در این زمینه ادامه داد. انتقال، تجمیع و ادغام دستگاه‌های مذکور مبتنی بر ماده (۶ و ۱۶) اساسنامه بنیاد سعدی است که مصوب جلسه ۶۷۳ در مورخ ۱۳۸۹/۰۸/۰۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی است. بنیاد سعدی در تاریخ ۱۳۸۹/۰۸/۰۴ با مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی تأسیس شد. این بنیاد از تاریخ ۱۳۹۲/۰۲/۰۱ و در سالروز بزرگداشت سعدی به صورت رسمی آغاز به کار کرد. طبق نظر برخی از مسئولان بنیاد سعدی علت این وقفه بین مصوبه تأسیس و آغاز به کار بنیاد، اختلاف نظر سازمانی عمدتاً با سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی بود.^۱ طبق ماده (۱) اساسنامه مصوب، هدف از تأسیس بنیاد سعدی عبارت است از:

جدول ۳. دستگاه‌های ذی‌ربط با گسترش زبان فارسی در خارج از کشور (در حال حاضر)

دستگاه ذی‌ربط	وظیفه اصلی در خصوص گسترش زبان فارسی در خارج از کشور در قوانین و اساسنامه دستگاه و اسناد مرتبط
بنیاد سعدی	مدیریت، سیاست‌گذاری، هماهنگی، هدایت، حمایت و نظارت بر فعالیت‌های جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌های مرتبط با گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور (بند «۱۱») ذیل ماده (۲) اساسنامه بنیاد سعدی
سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی	اشاعه و گسترش زبان و ادبیات فارسی و تقویت کرسی‌های زبان فارسی و مراکز ایران‌شناسی (بند «۷») از وظایف سازمان در امور اجرایی ذیل ماده (۳) اساسنامه سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی مورخ ۱۳۹۴/۱۱/۲۵
سازمان صداوسیما	با وجود اینکه در قوانین و اساسنامه سازمان صداوسیما به شکل مستقیم و حتی غیرمستقیم به موضوع گسترش زبان فارسی در خارج از کشور پرداخته نشده، اما طبق اساسنامه بنیاد سعدی، سازمان صداوسیما یکی از دستگاه‌های ذی‌ربط حوزه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور محسوب می‌شود و یک نماینده حقوقی (رئیس سازمان صداوسیما) در هیئت امنای بنیاد سعدی دارد. (طبق ماده (۵) اساسنامه بنیاد سعدی)
وزارت امور خارجه	سفرا و مسئولان نمایندگی‌های سیاسی و کنسولی جمهوری اسلامی ایران در حوزه مأموریت خویش مسئول کلیه فعالیت‌های سیاسی و تبلیغاتی و فرهنگی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بوده و نمایندگان و مأموران سایر وزارتخانه‌ها باید اقدامات و فعالیت‌های خود را با آنها هماهنگ سازند (ماده (۹) قانون وظایف وزارت امور خارجه مصوب مجلس شورای اسلامی مورخ ۱۳۶۴/۰۱/۲۰). یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های فرهنگی و رکن اصلی هویت ملی، زبان فارسی است که بر این اساس وزارت امور خارجه در قبال این امر مسئولیت داشته است.
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	اهتمام در معرفی میراث علمی تمدن ایرانی و اسلامی و گسترش زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی خارج از کشور (بند «۸») از ذیل ماده (۲) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مصوب ۱۳۸۳/۰۵/۲۸
وزارت آموزش و پرورش	ایجاد و اداره مدارس ایرانیان مقیم خارج از کشور با هماهنگی وزارت امور خارجه (بند «۱۵») ذیل ماده (۱۰) قانون اهداف و وظایف وزارت آموزش و پرورش) که زبان فارسی نیز مورد توجه و تأکید در این مدارس است.

۱. مصاحبه تلفنی کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با دو نفر از مسئولان بنیاد سعدی: خانم ثریا خرمی (رئیس گروه ارزیابی بنیاد سعدی) در تاریخ ۱۴۰۱/۲۱/۳۰ در ساعت ۱۱:۰۳ و دکتر سید علی موسوی‌زاده (مدیر ارزیابی و نظارت بنیاد سعدی) در تاریخ ۱۴۰۱/۲۱/۳۰ در ساعت ۰۳:۳۱ الی ۰۴:۰۱ همان.

دستگاه ذی‌ربط	وظیفه اصلی در خصوص گسترش زبان فارسی در خارج از کشور در قوانین و اساسنامه دستگاه و اسناد مرتبط
جامعه المصطفی العالمیه	طراحی و اجرای رشته‌ها در سطوح و مقاطع مختلف تحصیلی، آموزش‌های تمهیدی، زبان فارسی و سایر زبان‌های مورد نیاز- متناسب با اهداف جامعه- به شیوه حضور و غیرحضور (بند «۴») ذیل ماده (۱۰) اساسنامه جامعه المصطفی العالمیه همکاری با وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در امر پذیرش دانشجویان غیرایرانی، فعالیت‌های فرهنگی و آموزش زبان فارسی و معارف اسلامی به آنان، همسر و فرزندان ایشان (بند «۲۲») ذیل ماده (۱۰) اساسنامه جامعه المصطفی العالمیه
فرهنگستان زبان و ادب فارسی	رواج زبان و ادب فارسی و گسترش حوزه و قلمرو آن در داخل و خارج از کشور (بند «۳») ذیل ماده (۱) اساسنامه فرهنگستان زبان و ادب فارسی
شورای عالی انقلاب فرهنگی	تدوین اصول سیاست فرهنگی نظام جمهوری اسلامی ایران و تعیین اهداف و خط‌مشی‌های آموزشی، پژوهشی، فرهنگی و اجتماعی کشور (بند «۱۱») از وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی در قانون جایگاه، اهداف و وظایف شورای عالی انقلاب فرهنگی مصوب ۱۳۷۶/۰۸/۲۰
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	ایجاد زمینه‌های گسترش فرهنگ انقلاب اسلامی و اشاعه زبان فارسی در کشورهای مختلف جهان با همکاری وزارت امور خارجه و وزارت فرهنگ و آموزش عالی (بند «۲۸») ذیل ماده (۲) از قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۰۲/۲۳
پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری	پژوهش‌های مرتبط با شناخت سیر تکوین تاریخی و تحولات فرهنگ ایران زمین (بند «۱۱») ذیل ماده (۱) اساسنامه پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، با توجه به اینکه یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های فرهنگ ایران زمین زبان فارسی است، بر این اساس پژوهش در زمینه در موضوع زبان فارسی در خارج از کشور می‌تواند از وظایف پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری است.

طبق جدول بالا دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلفی در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور نقش و جایگاه دارند و تشتت نهادهای ذی‌ربط حوزه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور امری میرهن است. با وجود تشتت نهادی، اما موازنه‌کاری بین نهادها و دستگاه‌های ذی‌ربط دیده نمی‌شود. زیرا هر نهاد و دستگاه در حوزه وظایف خود به صورت جزیره‌ای به امر گسترش زبان فارسی در خارج از کشور می‌پردازد. به نظر می‌رسد مسئله اصلی عدم هماهنگی و تعامل مطلوب بین دستگاه‌های ذی‌ربط و همچنین ضعف سیاستگذاری است.

« اقدامات و عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی

در بین دستگاه‌های مذکور در بخش پیشین بنیاد سعدی به دلیل فعالیت تخصصی در حوزه زبان فارسی در خارج از کشور از اهمیت بالایی در این زمینه برخوردار است. لذا از این جهت اقدامات و عملکرد این دستگاه به شکل مبسوط در این بخش ارزیابی می‌شود.

جدول ۴.۴. اهم اقدامات و عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی^۱

توضیحات	اقدامات	زمینه
جمع‌آوری اطلاعات مربوط به فرصت‌ها، تهدیدها، نقاط قوت و نقاط ضعف در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور با مشارکت حداکثری کارشناسان این حوزه.	تدوین سند راهبردی	اقدامات راهبردی و زیرساختی
بنیاد سعدی با تقسیم جهان به ۱۰ منطقه فرهنگی-زبانی، اقدام به تشکیل شوراهای راهبردی منطقه‌ای برای هریک از این مناطق کرد و از افرادی همچون سفیران، رایزنان فرهنگی، استادان اعزامی زبان و ادبیات فارسی، استادان روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای دانشگاه‌ها و کارشناسان سیاسی و فرهنگی، برای عضویت در این شوراها دعوت به عمل آورد تا ضمن آگاهی از فرصت‌ها و تهدیدهای هر منطقه، در جهت تدوین سند راهبردی از تجربه و مشورت این متخصصان در برنامه‌های راهبردی و فعالیت‌های خود بهره‌گیرند.	تشکیل شوراهای راهبردی	
موضوع آن آگاهی از وضعیت گذشته و امروز زبان فارسی در خارج از کشور (۲۶ کشور جهان) است. این اثر مبتنی بر گردآوری گزارش‌های پراکنده نمایندگی‌های فرهنگی از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۵ و استخراج اطلاعات مفید و قابل استفاده آنها بوده است که در سال ۱۴۰۱ با همکاری نمایندگان بنیاد در حال به‌روزرسانی است.	تدوین شناخت‌نامه زبان فارسی در جهان	
استاندارد آموزشی بنیاد سعدی به جهت هماهنگی و یکپارچه‌سازی سطوح آموزشی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان و با هدف ساماندهی تشریح و پراکندگی موجود در سطح‌بندی محتوای آموزشی و آزمون‌سازی، در برنامه‌ریزی‌های آموزشی کلاس دوره‌های آموزشی کوتاه و بلندمدت، طراحی برنامه درسی، تهیه و تدوین مواد آموزشی و نیز تعیین سطح تدوین شد. این سند در بهار سال ۱۳۹۵ به تصویب نهایی رسید.	استانداردسازی آموزش زبان فارسی در جهان	
به‌منظور تهیه کتاب‌ها و مواد مناسب آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، در تاریخ ۲۵ فروردین ماه سال ۱۳۹۵ «شورای عالی برنامه‌ریزی درسی و تألیف منابع آموزشی» در بنیاد تشکیل شد و ۲۳ دوره کتاب متنوع پیش‌بینی و برخی تألیف شده است. از اقدامات شورا در فرایند طرح و تولید محتوای اثر می‌توان به این موارد اشاره کرد: ۱. نیازسنجی، اولویت‌گذاری و تدوین برنامه‌های بلندمدت و سالیانه؛ ۲. هدایت و نظارت کمیته‌های تألیف و ابلاغ سیاست‌ها به آن؛ ۳. نظارت بر تدوین نقشه محتوایی ترسیم شده کمیته‌ها.	تشکیل شورای عالی برنامه‌ریزی و تدوین منابع آموزشی	
مراحل اجرایی کردن آموزش زبان فارسی در قالب یک دوره زمان‌بندی‌شده معین به‌صورت گام به‌گام ارائه شده است و این امکان را برای کارگزاران و مجریان آموزش فراهم می‌آورد تا با داشتن یک «نقشه راه شفاف»، بتوانند مجموعه مبانی درست و دقیق آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، استانداردها و الگوهای آموزش آن، مقررات اجرایی آموزش و در نهایت ارزشیابی‌ها و ارزیابی‌های هدفمند را انجام دهند.	پنج گام در آموزش زبان فارسی	
تدوین آمفا (آزمون مهارتی زبان فارسی) و داتفا (دانش و مهارت تدریس زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان)	آزمون‌سازی	

۱. گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، ۱۴۰۱.

زمینه	اقدامات	توضیحات
اقدامات اجرایی	امور نمایندگی‌ها؛ هدایت، نظارت و برنامه و بودجه	هدایت نمایندگان: توجیه رایزنان فرهنگی، سفرای جمهوری اسلامی ایران و نمایندگان. نظارت بر عملکرد نمایندگان؛ تهیه گزارش‌های ۳ ماه یکبار و سالیانه از فعالیت نمایندگی‌های بنیاد در جهان، برای سازمان‌های بالادستی. برنامه و بودجه: در پیوست ۱ ذکر شده است.
	امور استادان	تعامل و همکاری: ۱. شناسایی ۲۰۰ نفر از استادان و مدرسان ایرانی و غیر ایرانی مقیم در سایر کشورها و برقراری ارتباط ۲. فراهم کردن زمینه حضور مدرسان ایرانی و خارجی برای شرکت در دوره تربیت مدرس کوتاه‌مدت در بنیاد؛ ۳. برگزاری دوره‌های آموزش روش تدریس زبان فارسی برای متقاضیان خارج از کشور؛ ۴. برنامه‌ریزی و همکاری با مؤسسات خصوصی جهت برگزاری آموزش از راه دور برای مدرسان زبان فارسی. به‌کارگیری استادان: ۱. همکاری در اعزام استادان زبان و ادبیات فارسی از طریق وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به کشورهای مختلف؛ ۲. اعزام تعدادی از مدرسان جوان به دانشگاه‌های خارجی به منظور توسعه فعالیت‌های زبان فارسی علاوه بر استادان اعزامی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال‌های آغازین فعالیت بنیاد سعدی؛ ۳. به‌کارگیری استادان و معلمان بومی زبان فارسی و ایرانیان مقیم برای کلاس‌های آزاد زبان فارسی در کشورهای مختلف؛ ۴. اهدای مواد آموزشی و کمک آموزشی به استادان؛ ۵. برگزاری اولین آزمون داتفا در تاریخ ششم اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۸ توسط بنیاد سعدی؛ ۶. استفاده از فارغ‌التحصیلان خارجی زبان فارسی به‌عنوان مدرس در مرکز آموزش زبان فارسی.
	حمایت از ایرانیان مقیم	۱. برگزاری و حمایت از دوره‌های آموزشی برای کودکان ایرانیان مقیم برای مثال در افریقای جنوبی و استرالیا؛ ۲. حمایت از برگزاری دوره‌های آموزش زبان فارسی در مدارس آخر هفته در اروپا؛ ۳. انجام طرح مشترک بررسی وضعیت آموزش زبان فارسی در کشور کانادا با محوریت آموزش زبان فارسی به کودکان ایرانیان مقیم در آن کشور؛ ۴. حمایت از برگزاری کلاس‌های آخر هفته زبان فارسی برای ایرانیان مقیم قزاقستان و حمایت از کلاس‌های آموزش زبان فارسی برای ایرانی - ارمنیان مقیم ایروان.
	امور دانشجویان و فارسی‌آموزان	۱. شناسایی افراد نخبه از جمله: برگزیدگان المپیادها، دانشجویان مستعد معرفی شده از سوی استادان، تأکید به نمایندگی‌ها جهت معرفی فارسی‌آموزان ممتاز؛ ۲. توجه ویژه به نخبگان شامل: استفاده از آنها در نمایندگی‌ها به‌عنوان مدرس، مترجم و انجام کارهای پاره‌وقت و...، تدریس زبان فارسی در دبیرستان‌ها و مراکز آموزش زبان فارسی، پذیرش ایشان در دوره‌های دانش‌افزایی، اولویت در اعطای رتبه تحصیلی، ایجاد زمینه برای به‌کارگیری فارغ‌التحصیلان خارجی زبان فارسی در ایران به‌عنوان مدرس؛ ۳. اعطای رتبه تحصیلی: در پیوست ۲ ذکر شده است.
	دوره‌های آموزشی	مخاطبان دوره‌های آموزشی به‌طور کلی دو گروه هستند: زبان‌آموزان و مدرسان. نوع برگزاری این دوره‌ها نیز دو نوع مجازی و حضوری است. در پیوست ۳ آمار مربوط به انواع دوره‌های آموزشی به شکل مبسوط درج شده است.
	المپیادها	بنیاد سعدی در کشورهای مختلف المپیاد زبان فارسی برگزار می‌کند که آمار و اطلاعات آن در پیوست ۴ ذکر شده است. دو نمونه مهم از المپیادهای اخیر که در سال ۱۴۰۱ برگزار شد، عبارتند از: المپیاد سخنرانی و متن‌خوانی در کشور چین و المپیاد سراسری ایران شناسی در کشور گرجستان.
	آموزش مجازی	از اسفندماه سال ۱۳۹۸ حرکت بنیاد به سوی آموزش مجازی گسترده با ۵۰۰ کلاس همزمان آغاز شده بود که براساس شرایط آموزشی در فروردین‌ماه سال ۱۳۹۹ کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی در جریان بودند. آمار در پیوست ۵ درج شده است.
	رویدادهای فناورانه	۱. تولید نرم‌افزار چند رسانه‌ای تعاملی خودآموز برای ۳ مجموعه کتاب؛ ۲. توسعه ادامه کار نرم‌افزار آموزش زبان فارسی با قابلیت ارتباط با سیستم تشخیص گفتار؛ ۳. طراحی و توسعه بستر برگزاری مجموعه آزمون‌های مرتبط با زبان فارسی؛ ۴. تهیه و تدوین نرم‌افزار جامع مدیریت آموزش مجازی؛ ۵. غنی‌سازی محتوای کتاب‌های بنیاد سعدی با واقعیت افزوده؛ ۶. طراحی فونتی استاندارد برای آموزش زبان فارسی و استفاده در کتاب‌ها و محتوای مجازی بنیاد سعدی.
	تألیف	۱. با توجه به ضرورت استانداردسازی آموزش زبان فارسی و به‌روزرسانی کتاب‌های آموزشی دانشگاهی، با همکاری انتشارات «سمت»، بیش از ۸۰ عنوان کتاب تألیف شده مورد بررسی قرار گرفت؛ ۲. در بهمن‌ماه سال ۱۳۹۲ گروه تولید محتوا با هدف تولید محتوای آموزشی زبان فارسی تشکیل شد. طبق آخرین آمار ۲۳ کتاب به چاپ رسیده است. برای نمونه آثار تألیفی که در سال ۱۴۰۱ به چاپ رسیدند، عبارتند از: مینا، مینا ۳، مینا ۴، چارچوب ۳، دستور ساده زبان فارسی، روش‌های ساده آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان و گام اول (عربی). خروجی تألیفات در پیوست ۶ ذکر شده است.
	نرم‌افزار تحت وب پیکره بین‌المللی بنیاد سعدی	پیکره زبان‌آموز مجموعه داده‌های زبانی تولید شده توسط کسانی است که در حال یادگیری یک زبان هستند. به کمک پیکره‌های زبان‌آموز می‌توان روند یادگیری یک زبان را شناسایی و برای آموزش بهتر آن زبان برنامه‌ریزی کرد. نرم‌افزار پیکره زبان‌آموز بنیاد سعدی، نرم‌افزاری است تحت وب برای ورود و مدیریت متون تولیدی فارسی‌آموزان. در این نرم‌افزار می‌توان متون فارسی‌آموزان را از سطح آوایی تا نحوی برچسب‌گذاری کرد و براساس پارامترهای مختلف در آن به جستجو پرداخت.

زمینه	اقدامات	توضیحات
سازمانی	عضویت و حضور فعال در شوراهای کارگروه‌های تخصصی	۱. کمیسیون علمی شورای عالی انقلاب فرهنگی؛ ۲. شورای برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ ۳. شورای کتاب سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی؛ ۴. کارگروه فرهنگ و رسانه شورای عالی ایرانیان خارج از کشور؛ ۵. شورای طرح و برنامه (اتاق فکر) شبکه جهانی جام جم؛ ۶. کمیسیون فرهنگی یونسکو؛ ۷. ستاد فرهنگی افغانستان؛ ۸. کارگروه فرهنگی شورای راهبردی روابط خارجی دفتر مقام معظم رهبری.
توسعه ارتباطات بین‌المللی	گردهمایی مؤسسات فعال در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان	بنیاد سعدی به «گردهمایی مؤسسات فعال در آموزش زبان فارسی در جهان» اقدام کرد و توانست پس از تعاملات فراوان با نهادهای مدعو و اخذ اطلاعات آموزشی و پژوهشی ایشان بانک اطلاعاتی ایجاد و کتاب متولیان را در سال ۱۳۹۳ به چاپ برساند. تاکنون ۸ دوره از همایش برگزار شده است و حدود ۴۰ مرکز یا مؤسسه در این رویداد شرکت می‌کنند.
	تجهیز مراکز	راه‌اندازی، تجهیز و حمایت از اتاق‌های ایران که در دانشگاه‌ها و مدارس خارجی هستند؛ آمار و توضیحات در پیوست ۷ ذکر شده است؛ ۲. نصب تندیس خیام در دانشگاه بغداد، خاقانی در دانشگاه ایروان و فردوسی در دانشگاه بانوان لاهور؛ ۳. کمک به برپایی آزمایشگاه زبان فارسی در دانشگاه‌هایی مثل لاهور (پاکستان)، داکا (بنگلادش) و صوفیه (بلغارستان).
	تهیه و ارسال منابع آموزشی	در سال‌های آغازین بنیاد سعدی بنابه درخواست رابزنی‌های فرهنگی کتاب‌های مختلفی که جنبه آموزشی برای فارسی‌آموزان داشتند ارسال می‌شد. با کمبود اعتبار و هزینه‌بر بودن ارسال کتاب‌ها سال به سال این حمایت محدود شده است، چنانکه در سال‌های اخیر ارسال کتاب‌ها، محدود به کتاب‌های چاپ‌شده بنیاد سعدی است.
اقدامات حمایتی	حمایت از بخش‌های زبان فارسی	۱. جلوگیری از تعطیلی بخش‌های زبان فارسی در بعضی از دانشگاه‌ها مثل دانشگاه‌های نومل و پیشاور پاکستان و دانشگاه‌های فارابی، آبلای خان قزاقستان و سالامانکای اسپانیا؛ ۲. خدمت‌رسانی و حمایت از مدرسی که زبان فارسی، زبان دوم آنهاست مثل مدارس ارمنستان، گرجستان، قرقیزستان، تاجیکستان، صربستان، لبنان، آلمان و اوکراین؛ ۳. ایجاد کلاس‌های زبان فارسی در برخی مدارس مثل پنج مدرسه جدید در ارمنستان و قرقیزستان؛ ۴. راه‌اندازی واحد زبان فارسی در دبیرستان مثل کشور صربستان؛ ۵. کمک به راه‌اندازی دپارتمان‌ها و کرسی‌های زبان فارسی مثل دانشگاه ایمرسن ملتان، دانشگاه بانوان لاهور و کالج الزهراء در اسکندریه پاکستان؛ ۶. مشارکت در تأسیس مراکز آموزش زبان فارسی مثل عمان و استانبول در سال‌های ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳؛ ۷. حمایت مالی از ۶ مدرسه ایرانی در انگلستان ۲۳۰ نفر، ۳ مدرسه در استرالیا ۱۰۰ نفر، دو مدرسه در اتریش ۳۰ نفر، ۶ مدرسه در آلمان ۱۰۰ نفر، هفت مدرسه در آمریکا؛ ۸. حمایت مالی از اتحادیه مدارس فارسی‌آموزی اروپا؛ ۹. حمایت مالی از آموزش زبان فارسی در مراکز فرهنگی و دینی؛ ۵۰۰ فارسی‌آموز در حوزه‌های علمیه، انجمن‌های دوستداران زبان فارسی، و مراکز فرهنگی.
	شرکت در نمایشگاه کتاب	شرکت در نمایشگاه کتاب کشورهای روسیه، صربستان و فرانسه و معرفی کتاب‌ها و فعالیت‌های بنیاد سعدی به صورت رایگان و ارسال کتاب‌های بنیاد سعدی برای غرفه ایران در نمایشگاه‌های کتاب کشورهای آلمان، عراق، سوریه، روسیه، چین، عمان، ترکیه و صربستان.
	حمایت از همایش‌های ادبی، زبان‌شناسی و آرفا	۱. نهمین همایش بین‌المللی زبان‌شناسی ایران در اسفند ماه سال ۱۳۹۳؛ ۲. سومین همایش ملی زبان‌شناسی و آموزش زبان فارسی در اسفند ماه سال ۱۳۹۴؛ ۳. همایش بین‌المللی «جهان عاری از خشونت و آموزه‌های ادب فارسی و فرهنگ ایرانی» با همکاری مرکز ملی جهانی شدن در بهار سال ۱۳۹۴؛ ۴. نخستین همایش ملی واکاوی منابع آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در مهرماه سال ۱۳۹۵؛ ۵. دومین همایش دوسالانه آرفا در آبان ماه سال ۱۳۹۷؛ ۶. شب آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در آذرماه سال ۱۳۹۷؛ ۷. روز پاسداشت زبان فارسی و بزرگداشت حکیم ابوالقاسم فردوسی در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۴۰۱ (۹ دوره)؛ ۸. دهمین همایش بین‌المللی زبان‌شناسی ایران در مهرماه سال ۱۳۹۷.
فعالیت‌های رسانه‌ای	تولید محتوای تلویزیونی و رادیویی	۱. بیش از ۱۱۶ برنامه‌های رادیویی در حوزه زبان، ادب فارسی و گسترش آن در میان غیرفارسی‌زبانان صداوسیما پخش شده است؛ ۲. بیش از ۱۵ قسمت در برنامه «روز خوش» از شبکه جهانی جام جم و همه به صورت فیلم با حجم کمتر در صفحات اینستاگرام، آپارات، یوتیوب و تعدادی هم در صفحه فیس بوک بارگذاری شده است؛ ۳. پخش هشت برنامه در شبکه‌های دو، شش، جام جم و چهار.
	فعالیت در فضای مجازی و وب‌گاه بنیاد سعدی	۱. ارتباطات در فضای مجازی با صدها استاد و دانشجو و مرکز فعال و همچنین ارتباطگیری با گروه‌های زبان فارسی در شبکه‌های اجتماعی؛ ۲. حمایت از آموزش زبان فارسی از طریق فضای مجازی. ۳. تولید فیلم کوتاه برای تهیه بانک فیلم به عنوان محتوای کمک آموزشی.

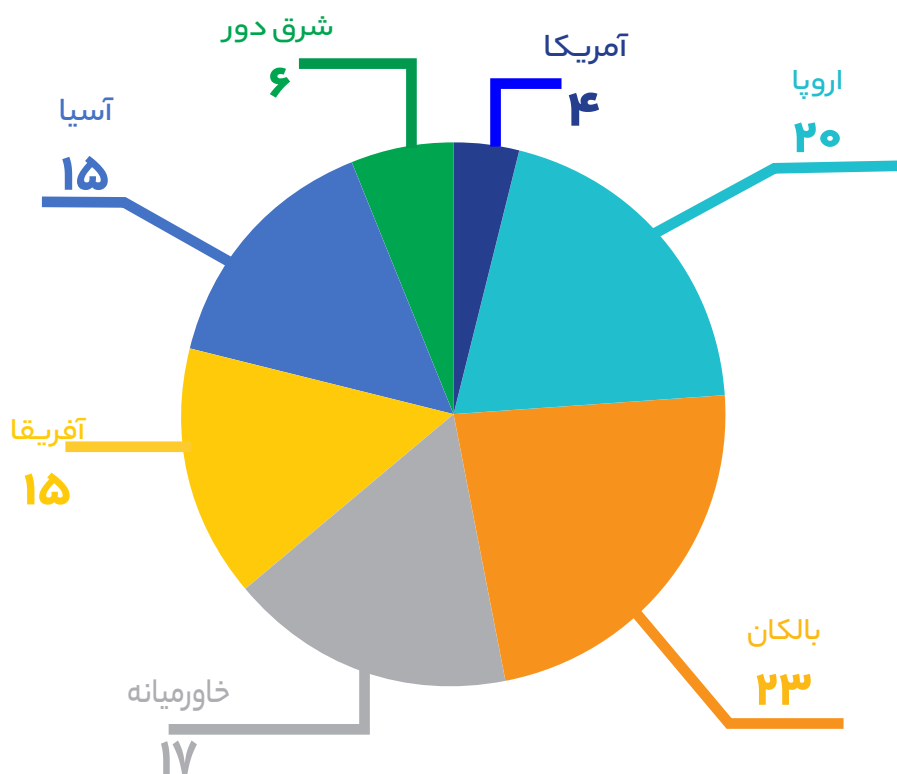
قرار گرفته است. علاوه بر آمار و اطلاعات مربوط به اقدامات و عملکرد بنیاد سعدی، به نظر می‌رسد نیاز است که اثر این اقدامات و عملکردها نیز سنجیده شود، به بیان دیگر اقداماتی که توسط این بنیاد صورت گرفته و به شکل گزارش عملکرد ارائه شده است، چه نتایج و اثرات عینی در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور داشته است؟ در واقع مقتضی است بنیاد سعدی علاوه بر گزارش عملکرد و اقدام‌های خود، برای بررسی و سنجش این اقدامات و فعالیت‌ها نیز تمرکز کند.

طبق جدول بالا اقدام‌های مثبتی توسط بنیاد سعدی در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور صورت پذیرفته است. فعالیت‌های بنیاد سعدی را می‌توان در سه سطح بررسی کرد: سیاستگذاری، تولید محتوا و اجرا برنامه‌های آموزشی و مرتبط با زبان و ادبیات فارسی. اقدام‌های تخصصی و حرفه‌ای مناسبی در خصوص تولید محتوا توسط بنیاد سعدی صورت گرفته است. در سطح اجرا نیز با توجه به مشکلات مالی و اعتباری و همچنین همکاری و تعامل پایین دستگاه‌های ذی‌ربط، بنیاد سعدی دچار مشکلات و چالش‌هایی بوده است که در ادامه گزارش مورد توجه

دیپلماسی زبانی کشور ترکیه؛ مطالعه موردی مؤسسه یونس امره

مؤسسه یونس امره در تاریخ ۵ مه سال ۲۰۰۷ (۱۵ اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۸۶) با هدف گسترش تبادلات فرهنگی ترکیه با دیگر کشورها و به منظور معرفی و ارائه خدمات در زمینه زبان، تاریخ، فرهنگ و هنر کشور ترکیه برای مخاطبان خارجی تأسیس شد. این مؤسسه در سال ۲۰۰۹ شروع به فعالیت کرد (وب‌گاه رسمی فارسی مؤسسه یونس امره)^۱ و در حال حاضر دارای ۶۴ مرکز در ۵۳ کشور دنیا است. (Yunus Emre Enstitüsü, ۲۰۲۱: ۶).

نمودار ۲. درصد توزیع مراکز فرهنگی به تفکیک مناطق در سال ۲۰۲۱

1. <https://tahran.yee.org.tr/fa/content/mwssh-ywns-mrh> .
2. Yunus Emre Enstitüsü, 2021: 6.

به‌طور کلی فعالیت‌های مؤسسه یونس امره دو نوع است: ۱. آموزش زبان ترکی و ۲. فعالیت‌های علمی، فرهنگی و هنری (ŞAHİN, ۲۰۲۲: ۵۷). فعالیت‌های مؤسسه یونس امره عمدتاً در چهار زمینه است که در جدول زیر شرح داده می‌شود:

جدول ۵. زمینه‌های فعالیت مؤسسه یونس امره

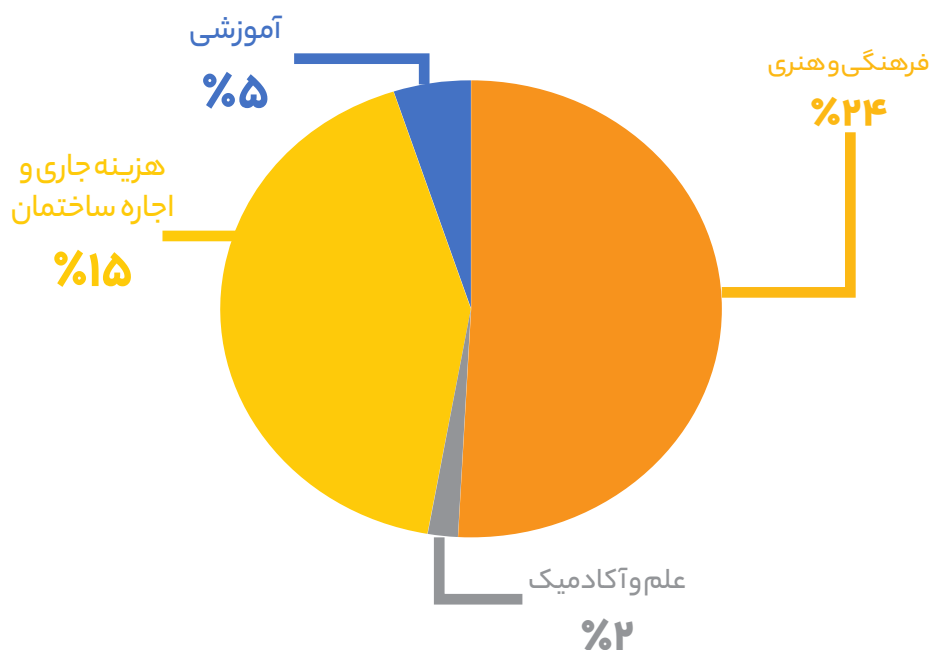
زمینه	توضیحات	اقدامات در این زمینه
آموزش ترکی	مؤسسه یونس امره، اقداماتی را انجام می‌دهد تا زبان ترکی را به‌عنوان یک زبان جهانی در استانداردهای بین‌المللی و در پرتو روش‌های علمی در داخل و خارج از کشور رواج دهد.	۱. برگزاری دوره‌های حضوری و آنلاین آموزش زبان ترکی به‌عنوان زبان خارجی؛ ۲. گنجاندن ترکی به‌عنوان یک دوره زبان خارجی در برنامه درسی سایر کشورها؛ ۳. تهیه مجموعه آموزشی ترکی و مواد درسی تکمیلی؛ ۴. توسعه پورتال آموزش ترکی ^۱ برای کسانی که می‌خواهند خود ترکی یاد بگیرند؛ ۵. آموزش مربیانی که بتوانند ترکی را به‌عنوان زبان خارجی تدریس کنند؛ ۶. افزایش اثربخشی آزمون مهارت زبان ترکی (TYS) برای تعیین میزان مهارت افرادی که به زبان ترکی صحبت می‌کنند.
فرهنگ و هنر	مؤسسه یونس امره به‌منظور ایجاد تعامل فرهنگی در جهان از طریق فرهنگ و هنر و شناساندن ترکیه، اقداماتی را صورت می‌دهد.	۱. برای حفاظت و ترویج میراث فرهنگی جهانی فعالیت می‌کند؛ ۲. فعالیت در تمامی شاخه‌های هنری؛ ۳. حمایت از فعالیت‌های تولیدی و ترویجی در حوزه فرهنگ و هنر؛ ۴. امکان تحرک و جابه‌جایی هنرمندان در سراسر جهان.
علم و آکادمی	مؤسسه یونس امره به‌منظور حمایت از مطالعات علمی و آکادمیک در مورد ترکیه و معرفی محتوا و انباشت فکری غنی آن به جهان فعالیت‌هایی را انجام می‌دهد.	۱. تورکولوژی ^۳ / مطالعات حوزه ترکیه در دانشگاه‌های جهان؛ ۲. معرفی تجربیات علمی و دانشگاهی ترکیه؛ ۳. برنامه‌های آموزشی با محتوای علمی.
دیپلماسی فرهنگی	مؤسسه یونس امره با توسعه شیوه‌های موفق در سراسر جهان در زمینه دیپلماسی فرهنگی، یک آکادمی دیپلماسی فرهنگی را برای انجام مطالعات نظری در این زمینه تأسیس کرده است.	۱. آکادمی دیپلماسی فرهنگی ۲. تهیه نشریات در حوزه دیپلماسی فرهنگی

با توجه به جدول مذکور و نگاه مقایسه‌ای بین دیپلماسی زبانی کشور ترکیه (به‌طور ویژه مؤسسه یونس امره) و دیپلماسی زبانی کشور مای توان این نکته را بیان کرد که مسئولیت آموزش زبان در ایران با بنیاد سعدی، مسئولیت بخش فرهنگ و هنر و به‌طور کلی دیپلماسی فرهنگی – بیشتر جنبه ادبیات فارسی به‌مثابه فرهنگ – با سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و مسئولیت بخش علمی و آکادمیک در حوزه گسترش زبان و ادبیات فارسی – و تلاش برای تبدیل شدن زبان فارسی به‌عنوان زبان علم – عمدتاً با دبیرخانه ستاد گسترش زبان و ادبیات فارسی و ایران‌شناسی مرکز همکاری‌های علمی و بین‌المللی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و تاحدودی جامعه‌المصطفی‌العالمیه بوده است. هر چند به‌طور کلی دستگاه‌های مختلف همکاری‌هایی برای گسترش زبان و ادبیات فارسی با دستگاه‌های مذکور دارند.

1. Yunus Emre Enstitüsü, 2021: 9.

۲. طبق ادعای مؤسسه با توجه به اینکه تعداد افرادی که می‌خواهند زبان ترکی یاد بگیرند رو به افزایش است، مؤسسه یونس امره در سال ۲۰۱۷ «پورتال آموزش زبان ترکی» (Türkçe Öğretim Portalı) را ایجاد کرد که مبتنی بر آموزش از راه دور بوده و افراد مختلف در سراسر جهان می‌توانند از آن بهره‌مند شوند. (ŞAHİN, ۲۰۲۲: ۶۲)
۳. اجرای «پروژه تورکولوژی» (Türkoloji Projesi) توسط آژانس همکاری و هماهنگی ترکیه (تیکا) در سال ۱۹۹۹ تأسیس شد و اولین بار در سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۱ به مرحله اجرا درآمد. با توافق تیکا و مؤسسه یونس امره در ۲۰ سپتامبر سال ۲۰۱۱ پروژه تورکولوژی به مؤسسه یونس امره منتقل شد. پروژه تورکولوژی مربوط به ترک‌شناسی و زبان و ادبیات ترکی در فضای دانشگاهی و آکادمیک است. (ŞAHİN, ۲۰۲۲: ۵۹)

نمودار ۳. هزینه‌های مؤسسه یونس امره به تفکیک حوزه‌ها بر اساس آمار سال ۲۰۲۱

بوده است. (Yunus Emre Enstitüsü, ۲۰۲۱: ۱۵۸) در پیوست ۸ به شکل جزئی و دقیقی به آمار مربوط به ابعاد اقتصادی مؤسسه یونس امره اشاره شده است.

یافته‌های سیاستی مؤسسه یونس امره در خصوص دیپلماسی زبانی کشور ترکیه به شرح ذیل است:

در دیپلماسی فرهنگی کشور ترکیه، گسترش زبان و ادبیات ترکی محوریت داشته و در رأس اهداف ارتباطات فرهنگی این کشور با کشورهای دیگر قرار دارد.

مؤسسه یونس امره متولی دیپلماسی زبانی کشور ترکیه بوده و از این جهت اقدام‌های یکپارچه‌ای در زمینه گسترش زبان و ادبیات ترکی در حوزه‌های مختلف - یعنی آموزش ترکی، فرهنگ و هنر، علم و آکادمی و دیپلماسی فرهنگی - انجام داده است.

مؤسسه یونس امره نسبت به بنیاد سعدی، نگاه اقتصادی تری به موضوع زبان داشته و همان گونه که ذکر شد، ۱۵ درصد از درآمدهایش از فروش محصولات مثل کتاب، درآمد فعالیت‌هایی نظیر برگزاری دوره، جلسه، سمینار و آموزش، مالیات بر ارزش افزوده و آژانس تأمین اجتماعی (بیمه دولتی)، برگزاری آزمون، کمک‌های مؤسسات، سود سپرده و سود سهام و سایر درآمدهای متفرقه بوده است.

کارکنان مؤسسه یونس امره در سال ۲۰۲۱، تعداد ۶۶۴ نفر بوده است که ۲۱۶ نفر در داخل کشور و ۴۸۸ نفر در خارج از کشور مشغول به فعالیت بوده‌اند. (Yunus Emre Enstitüsü, ۲۰۲۱: ۱۵۵)

دوره‌های ترکی برای گروه‌های مختلف در سطوح گوناگون در مراکز خارج از کشور برگزار می‌شود. علاوه بر دوره‌های عمومی ترکی، دوره‌های ویژه‌ای مانند ترکی تجاری، ترکی برای کودکان، کلاس‌های ترجمه، ترکی مطبوعاتی و رسانه‌ای در این مراکز برگزار می‌شود. فعالیت‌های آموزش ترکی که در سال ۲۰۲۰ به محیط‌های آنلاین منتقل شد، در سال ۲۰۲۱ متمرکز شده و دوره‌های آنلاین ترکی علاوه بر آموزش حضوری برای همه گروه‌های سنی برگزار شد و به این علت آمار زبان‌آموزان رشد قابل توجهی داشت. (Yunus Emre Enstitüsü, ۲۰۲۱: ۱۲۵) در پیوست ۱۰ به آمار فعالیت‌های آموزشی ترکی در مراکز فرهنگی اشاره شده است.

اعتبارات تخصیص یافته مؤسسه یونس امره در سال ۲۰۲۱، میزان ۲۳۳,۶۶۸,۰۰۰ لیر (حدود ۱۲,۷ میلیون دلار و حدود ۵۶۰۰ میلیارد ریال) بوده است. حدود ۸۵ درصد از درآمدهای مؤسسه از کمک‌های خزانه بوده و مابقی از درآمد فروش محصولات مثل کتاب، درآمد فعالیت‌هایی نظیر برگزاری دوره، جلسه، سمینار و آموزش، مالیات بر ارزش افزوده و آژانس تأمین اجتماعی (بیمه دولتی)، برگزاری آزمون، کمک‌های مؤسسات، سود سپرده و سود سهام و سایر درآمدهای متفرقه

۱. براساس نرخ دلار سامانه معاملات الکترونیکی ارز مورخ ۱۳ اسفندماه سال ۱۴۰۱.

چالش‌های گسترش زبان فارسی در خارج از کشور

۱. چالش‌های کلان ساختاری

۱-۱. چالش در امر سیاستگذاری

شکل تخصصی فعالیت دارد، دستگاه‌های ذی‌ربط در این زمینه که به‌عنوان اعضای حقوقی در هیئت امنای بنیاد سعدی نیز حضور دارند، بر اساس اساسنامه بنیاد نسبت به گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور و مصوبات هیئت امنای مسئولیت داشته و باید گزارش عملکرد سالانه خود را در این زمینه به هیئت امنای بنیاد سعدی ارائه دهند.^۱ لذا یکی از چالش‌های مهم عدم همکاری و هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط با بنیاد سعدی است. به نظر می‌رسد بنیاد سعدی، ضمانت اجرایی برای ایجاد هماهنگی و همکاری لازم برای گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور را در اختیار ندارد و سایر دستگاه‌ها مسیر خود را در این زمینه می‌پیمایند. برای مثال عدم هماهنگی‌های موجود بین سفارتخانه‌ها و نمایندگی‌های فرهنگی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از مصادیق عدم هماهنگی بین دو دستگاه وزارت امور خارجه و بنیاد سعدی مطرح است. (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، ۱۴۰۱)

قبل از تأسیس بنیاد سعدی، شورای گسترش زبان ادبیات فارسی وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی وظیفه سیاستگذاری در حوزه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور را بر عهده داشت. با وجود اینکه در اساسنامه بنیاد سعدی، سیاستگذاری در زمینه‌های مرتبط با گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور^۱ به‌عنوان یکی از وظایف بنیاد مطرح شده است، ولی همچنان دستگاه‌های ذی‌ربط در این حوزه رویه‌های مجزای خود را می‌پیمایند و بنیاد سعدی با وجود صراحت اساسنامه نقش کم‌رنگی در سیاستگذاری کلان در این زمینه دارد. به نظر می‌رسد عدم همکاری ساختارهای موازی با بنیاد سعدی تحول جدی در عرصه سیاستگذاری حوزه زبان فارسی در خارج از کشور ایجاد نکرده است.

۱-۲. فقدان نقشه راه

علاوه بر این، دستگاه‌های ذی‌ربط از اقدام‌ها و چالش‌های یکدیگر در حوزه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور به شکل مفصل و دقیق آشنا و آگاه نیستند که این موضوع بعضاً موجب عدم هماهنگی بین‌شان می‌شود. به نظر می‌رسد که یکی از علت‌های عدم هماهنگی در این زمینه، عدم ارائه گزارش عملکرد سالانه دقیق و جامع دستگاه‌های ذی‌ربط از اقدامات‌شان در حوزه ترویج زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور بوده است. همچنین دستگاه‌های ذی‌ربط خود را ملزم بر هماهنگی و همکاری با دستگاه‌ها سیاستگذار نمی‌دانند و به جای نگاه تعاملی و سازنده، هریک از این دستگاه‌ها خود را متولی این حوزه دانسته و نیازی برای هم‌افزایی نمی‌بینند.

در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور نقشه راهی میرزی وجود ندارد و افقی برای آن مشخص نشده است. همچنین در اسناد سیاستی نیز به شکل کلی به مفهوم ترویج زبان فارسی اشاره شده و پرداخت مفصل، جامع و اختصاصی در این زمینه وجود ندارد. از این جهت سردرگمی و پراکنده کاری در بین دستگاه‌های ذی‌ربط در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج کشور دیده می‌شود. این در حالی است که در نقشه مهندسی فرهنگی کشور به «تدوین و اجرای سند گسترش خط، زبان و ادبیات فارسی در کشور در چارچوب نقشه مهندسی فرهنگی» اشاره شده است^۲ که تاکنون اجرایی نشده است. به گفته مسئولان بنیاد سعدی، این بنیاد در قبال تدوین این سند مسئولیت داشته، اما در این خصوص هنوز اقدام جدی صورت نپذیرفته است. هر چند بنیاد سعدی «سند راهبردی زبان فارسی در جهان» را در سال ۱۳۹۶ تدوین و منتشر کرده، اما سطح و جایگاه این سند درون‌سازمانی بوده و فقط بنیاد سعدی را شامل می‌شود؛^۳ در صورتی که با توجه به اساسنامه این بنیاد می‌تواند برای سایر دستگاه‌ها نیز در زمینه گسترش زبان فارسی در فراسوی مرزها نقشه راه تبیین کند.

۱-۳. هماهنگی و همکاری پایین دستگاه‌های ذی‌ربط

علاوه بر بنیاد سعدی که در زمینه گسترش زبان و ادبیات فارسی به

۲. چالش‌های آموزشی

۲-۱. مسائل مربوط به اساتید

۱. کمبود اساتیدان متخصص در زمینه آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان (آزفا) و در نتیجه کاهش کیفیت آموزشی. در واقع تحصیلات مدرسان با حوزه‌آزفا ارتباطی ندارد و همچنین استقبال برخی کارشناسان صف از شیوه‌های سنتی آموزش زبان فارسی و عدم پذیرش لزوم یادگیری شیوه‌های نوین آموزش زبان فارسی توسط برخی مدرسان؛
۲. پایین بودن انگیزه مدرسان بومی به دلیل پایین بودن حق‌التدریس مدرسان بومی زبان فارسی و به‌طور کلی کم‌توجهی به

۱. «مدیریت، سیاستگذاری، هماهنگی، هدایت، حمایت و نظارت بر فعالیت‌های جمهوری اسلامی ایران در زمینه‌های مرتبط با گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور». (بند «۱» ذیل ماده (۲) اساسنامه بنیاد سعدی)

۲. بند «۲۲» (۱۲ سال ۱۳۹۳) اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۱۱ در نقشه مهندسی فرهنگی.

۳. مصاحبه تلفنی کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با دو نفر از مسئولان بنیاد سعدی: خانم ثریا خرمی (رئیس گروه ارزیابی بنیاد سعدی) در تاریخ ۱۴۰۱/۱۲/۰۳ در ساعت ۱۱:۳۰ الی ۱۳:۳۰.

۴. «هریک از اعضای حقوقی هیئت امنای ملزم به همکاری با بنیاد در اجرای سیاست‌ها و راهبردهای مصوب هیئت امنای بوده و گزارش عملکرد سالانه دستگاه خود را در اجرای مصوبات هیئت امنای و گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور را به هیئت امنای ارائه خواهند کرد». (تبصره «۲» از ماده (۵) اساسنامه بنیاد سعدی)

۳. چالش‌های سیاسی و بین‌المللی

۳-۱. عدم نگاه متقابل کشورها به گسترش دیپلماسی زبانی
توسعه دیپلماسی زبانی یک کشور، باید به شکل متقابل بین دو کشور صورت پذیرد و به شکل یکجانبه از سوی کشور مقابل غیرقابل پذیرش است. یکی از معضلات گسترش زبان فارسی در فراسوی مرزهای جمهوری اسلامی ایران وجود نگاه غیرمتقابل به موضوع زبان است که اجازه فعالیت فرهنگی و زبانی را از کشور مقابل سلب می‌کند. به بیان دیگر در توسعه روابط فرهنگی حرکت گام به گام هر دو کشور نیاز است و در صورت عدم همکاری یک کشور، طرف مقابل نیز از ادامه همکاری فرهنگی عقب‌نشینی می‌کند. این مسئله همچنین مانع توسعه زبان فارسی در خارج از کشور شده است. [۲۰]

۳-۲. ایران هراسی

تلاش رسانه‌های غربی و امپریالیستی سعی در تصویرسازی منفی، عقب افتاده، سیاه و آشفته از کشور ایران دارند. این مسئله باعث شده است که مردمان کشورهای مختلف جهان رغبت و تمایل اندکی برای یادگیری زبان فارسی داشته باشند، زیرا برخلاف واقعیات و با بازنمایی غلط توسط رسانه‌های معاند، نگاه دست‌پایینی به ایران داشته و انگیزه‌ای برای سفر به ایران و یادگیری زبان فارسی ندارند.

۳-۳. تعامل پایین کشورهای فارسی‌زبان در جهت حفظ و

گسترش زبان فارسی

یکی از تجربه‌های ناموفق تعامل فرهنگی سه کشور فارسی‌زبان توقف پیرامون مؤسسه فرهنگی هنری فارسی‌زبان یا همان ایتا است. تجربه ناموفق دیگر در حوزه مشارکت این سه کشور برای تأسیس یک شبکه تلویزیونی مشترک بود که به دلیل عدم توافق بر روی محتوای برنامه‌های آن به سرانجام نرسید. [۲۰] با وجود اینکه در سه کشور ایران، تاجیکستان و افغانستان زبان فارسی به عنوان زبان اول بوده، اما این ظرفیت مغفول بوده و سه کشور نمی‌توانند ارتباطات گسترده‌ای برای هم‌افزایی و هم‌گرایی در حوزه زبان و

۱. «آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی کاربردی است که به مطالعه علمی زبان فارسی و شیوه علمی آموزش این زبان به‌ویژه به خارجی‌زبانان می‌پردازد... رشته آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در سال ۱۳۷۲ تأسیس شد و زیر مجموعه زبان‌شناسی همگانی قرار گرفت». (پیش‌قدم، فیروزبان پوراصفهانی و طباطبایی فارانی، ۱۳۹۳: ۹۹).
۲. نشست تخصصی دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با موضوع «چالش‌ها و راهکارهای گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» با حضور نمایندگان دستگاه‌های ذی‌ربط، در محل مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۰ به شماره نامه ۱۶۰۰/۱۳۴۵۲-۸۲ برگزار شد. اعضای شرکت‌کننده در این نشست عبارتند از: مدیر و کارشناس اداره هماهنگی گسترش زبان فارسی و ایران‌شناسی وزارت امور خارجه، رئیس گروه زبان فارسی مرکز همکاری علمی بین‌المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مدیر همکاری‌های علمی و دانشگاهی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، مدیر شبکه سحر صداوسیما، رئیس مرکز آموزش زبان جامعه المصطفی العالمیه، معاونت امور بین‌الملل، مدیر ارزیابی و نظارت، مشاور امور مجلس، مدیر آموزش و رئیس گروه ارزیابی بنیاد سعدی. شایان ذکر است که هیچ نماینده‌ای از وزارت آموزش و پرورش و فرهنگستان زبان و ادب فارسی در این جلسه حضور نیافتند. لینک خبر در سامانه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی: <https://rc.majlis.ir/fa/news/show/۱۷۵۵۰۰۲>
۳. مصاحبه تلفنی کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با خانم فاطمه فرجندی (رئیس گروه زبان فارسی مرکز همکاری‌های علمی بین‌المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۲ ساعت ۱۳.

۴. نشست تخصصی دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با موضوع «آزمون زبان فارسی (آمفا و سامفا)، آموزش زبان فارسی (آزفا) اعزام استاد زبان فارسی به خارج از کشور» با دعوت از ریاست مرکز همکاری‌های علمی بین‌المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و معاونت آموزش و پژوهش بنیاد سعدی در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۰۳ و به شماره نامه ۱۵۳۷۹۰/۱۵۳۷۹-۸۲ در محل مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی برنامه‌ریزی شد، اما به دلیل امتناع نماینده وزارت علوم، تحقیقات و فناوری از شرکت در جلسه، این نشست لغو گردید.

آلمان در تلاش برای گسترش زبان خود در مناطق اطراف ایران هستند. گزارش زبان فارسی و سیاست همسایگی، ۱۴۰۱: ۹) برای مثال تداوم فعالیت‌های کرسی‌های ایران‌شناسی و زبان فارسی تحت تأثیر فعالیت‌ها و هزینه‌های گسترده عربستان سعودی و ترکیه قرار گرفته است. به شکلی که اختصاص بورس‌های تحصیلی و تدارک سفرهای مطالعاتی و هزینه‌هایی که توسط این کشورها انجام می‌گیرد، فعالیت کرسی‌های ایران‌شناسی و زبان فارسی و انگیزه دانشجویان جهت تحصیل در این رشته‌ها را کمرنگ ساخته است. (گزارش آسیب‌شناسی وضعیت زبان فارسی و ایران‌شناسی، ۱۳۹۹: ۲)

۳-۷. تهدیدات مربوط به کرسی‌های زبان فارسی

کل کرسی‌های فعال زبان فارسی اعم از اینکه با ایران همکاری دارند یا نه و یا واحدهای درسی الزامی ارائه می‌کنند یا اختیاری، تا تاریخ آذرماه سال ۱۴۰۱ به تعداد ۶۶ بوده است. برخی از تهدیدهای کرسی‌های زبان فارسی در خارج از کشور عبارتند از:

۱- تداوم فعالیت کرسی‌های زبان فارسی تحت تأثیر فعالیت‌ها و هزینه‌های گسترده عربستان سعودی و ترکیه - که اختصاص بورس‌های تحصیلی و تدارک سفرهای مطالعاتی از جمله این اقداماتند - قرار گرفته است.

۲- گسترش فضای ایران‌هراسی از سوی رسانه‌های جهانی موجب کاهش گرایش به سوی فارسی‌آموزی شده است.

۳- ابهام در روابط سیاسی میان جمهوری اسلامی ایران با برخی از کشورهای همسایه و عمدتاً کشورهای عربی بر روند فعالیت کرسی‌های زبان فارسی اثرگذار بوده است.

۴- مشکلات اقتصادی و مالی نیز بعضاً موجب توقف فعالیت کرسی‌های زبان فارسی شده است، برای مثال کرسی زبان و ادبیات فارسی در اواخر سال ۱۳۹۶ در دانشگاه ریپوبلیکا جمهوری اروگوئه و با همکاری وزارت علوم، تحقیقات و فناوری جمهوری اسلامی ایران راه‌اندازی شد و به دلیل مشکل بودجه و عدم اعزام استاد فعالیت آن متوقف شد. (گزارش زبان فارسی و سیاست همسایگی، ۱۴۰۱)

۳-۸. تخریب و عدم مرمت میراث فرهنگی تمدن ایران فرهنگی در سایر کشورها

یکی از چالش‌های زبان فارسی در خارج از مرزهای جغرافیایی کشور عبارت است از خطر تخریب و نابودی میراث فرهنگی در کشورهای مختلف که تداعی‌گر فرهنگ ایرانی و زبان فارسی‌اند. با توجه به اینکه در طول تاریخ اسلام، معرفت دینی عمدتاً با زبان فارسی در آمیخته شده است، کتیبه‌های مساجد و اماکن مذهبی اغلب بن‌مایه‌های عرفانی به زبان فارسی دارند. برخی از علل و جریاناتی که موجب نابودی و تخریب این میراث فرهنگی می‌شوند، عبارتند از:

ادبیات فارسی داشته باشند. مهم‌ترین علت عدم توسعه ارتباطات ایران با کشور افغانستان و تاجیکستان به ترتیب، عدم اهتمام دولت افغانستان به این موضوع و رسم الخط سیریلیک زبان فارسی در کشور تاجیکستان بوده است که در ادامه به آنها پرداخته می‌شود.

۳-۴. چالش زبان فارسی در کشور افغانستان

به نظر می‌رسد کم‌توجهی و عدم اهتمام کافی به زبان فارسی در کشور افغانستان مقارن با ورود امریکایی‌ها به این کشور و پیشبرد سیاست‌های ترویج زبان انگلیسی است. یکی از راهبردی‌های دیپلماسی فرهنگی امریکا پس از ورود به افغانستان در سال ۲۰۰۱، دیپلماسی زبانی بود. امریکا به وسیله دیپلماسی زبانی و گسترش زبان انگلیسی در افغانستان سعی در ایجاد نفوذ فرهنگی داشت. اقدام‌ها و برنامه‌های امریکایی‌ها در راستای سیاست توسعه زبان انگلیسی در کشور افغانستان عبارتند از: دوره ۱۲ ماهه آموزش زبان انگلیسی، طراحی دپارتمان آموزش زبان انگلیسی در وزارت آموزش عالی افغانستان، آموزش زبان انگلیسی برای وزارت مرزها، احیای مرکز آموزش زبان هرات، آموزش انگلیسی برای کارکنان خبرگزاری باختر، اداره مراکز زبان انگلیسی و یادگیری کامپیوتر و آموزش زبان انگلیسی برای وزارت امور خارجه افغانستان.^۱ (راستی، ۱۴۰۰: ۱۸۴) پس از اینکه دولت طالبان در سال ۲۰۲۱ در کشور افغانستان به قدرت رسید و دوره جمهوری‌یت و حضور امریکایی‌ها در این کشور پایان یافت، همچنان توجه و اهتمام به زبان و ادبیات فارسی در این کشور روند نزولی داشته و دارد. علت مسئله این است که قومیت طالبان عمدتاً پشتون بوده و پشتون‌ها به زبان پشتو صحبت می‌کنند و از این جهت تعصب و اهتمام جدی بر روی زبان فارسی ندارند.

۳-۵. تفاوت رسم الخط زبان فارسی در تاجیکستان

کشور تاجیکستان جزو سه کشوری است که زبان رسمی آن فارسی بوده، اما با وجود این رسم الخط آن به شکل سیریلیک است. همچنین احتمال تغییر این رسم الخط و تبدیل آن به رسم الخط لاتین نیز وجود دارد. (گزارش زبان فارسی و سیاست همسایگی، ۱۴۰۱: ۸) این مسئله باعث شده است که با وجود اشتراک زبانی مردمان تاجیک با ایرانیان، اما به دلیل تفاوت رسم الخط، برقراری ارتباطات مکتوب بین آنها سخت باشد. از این جهت این تفاوت رسم الخطی موجب فترت و جدایی مردمان تاجیک با فرهنگ کهن خود و همچنین عدم برقراری ارتباطات فرهنگی گسترده با کشور ایران و حتی افغانستان شده است.

۳-۶. رقبای منطقه‌ای و جهانی

امروزه توسعه زبان و فرهنگ خویش مورد توجه دولت‌ها قرار دارد و برخی از رقبای منطقه‌ای و جهانی به ویژه ترکیه، کره، چین، عربستان و

۱. در پیوست ۹ با جزئیات ذکر شده است.

۲-۴. درآمدزایی اندک از فروش محصولات و ارائه خدمات

یکی از چالش‌های اقتصادی فرضاً بنیاد سعدی این است که درآمدزایی بسیار اندکی از فروش محصولات، دوره‌های آموزشی و برگزاری آزمون‌ها دارد. به برآورد یکی از مسئولان بنیاد سعدی میزان درآمدزایی از موارد مذکور کمتر از ۲ درصد اعتبارات بوده است^۲ که این میزان در مقایسه با درآمدهای غیردولتی مؤسسه یونس امره - حدود ۱۵ درصد است که در بخش قبلی بررسی شد - ناچیز و اندک می‌باشد.

۳-۴. کمبود بودجه و اعتبارات نهادهای متولی نظیر بنیاد

سعدی

یکی از چالش‌های اساسی بنیاد سعدی در زمینه توسعه زبان فارسی در خارج از کشور عدم تکافوی مالی و کمبود بودجه^۳ برای پیشبرد برنامه‌ها و اقدام‌هاست. بنیاد سعدی به‌عنوان دستگاهی که در حوزه بین‌الملل و جهانی مشغول به فعالیت فرهنگی در حیطه زبان فارسی است و با توجه به افزایش نرخ ارز در طول سال‌های اخیر، افزایش محدود بودجه در این سال‌ها پاسخگوی نیازهای مالی و اقتصادی این بنیاد نیست.^۴ به‌عبارتی هزینه‌های این بنیاد ارزی است، اما اعتبارات ریالی دریافت می‌کند که رشد اعتبارات ریالی نیز هم‌پای هزینه‌های ارزی نبوده است، به‌طوری که سطح عملیاتی بودجه بنیاد سعدی طی سال‌های اخیر به حدود یک هفتم کاهش یافته است.

۱ وهابیت: سردمداران وهابی که عمدتاً در عربستان و پاکستان تحصیل کرده‌اند، با عنوان تجمل‌زدایی از مساجد سعی در نابودی کتیبه‌ها، سرمایه‌کاری و ساده‌سازی مساجد دارند. به این ترتیب کتیبه‌های فارسی نابود شده یا در خطر نابودی قرار دارند. این مسئله در کشورهای هندوستان، بنگادش و پاکستان بیشتر نمایان است.

۲ چین: جایگزینی کاشی‌های تزئینی چینی به جای کتیبه‌های تاریخی نیز موجب نابودی کتیبه‌های فارسی شده است.

۳ قومیت‌گرایی: برخی از جریان افراطی و قومیت‌گرای ترکی، کردی و ارمنی همواره به‌دنبال نابودی آن بخشی از میراث فرهنگی هستند که نشان از فرهنگ و تمدن ایران داشته باشد.

۴ آسیب‌های طبیعی نیز موجب تخریب این میراث فرهنگی می‌شود که شامل سیل، زلزله، یخبندان و طوفان است.^۱

۴. چالش‌های اقتصادی

۱-۴. اقتصادی نبودن یادگیری زبان فارسی

برخی از افراد زبان را به‌دلیل انگیزه‌های اقتصادی مثل تجارت، آموزش و ترجمه فرا می‌گیرند. یکی از علل کم بودن اقبال برای یادگیری زبان فارسی در این چارچوب، پایین بودن امکان درآمدزایی و همچنین عدم اشتغال آنها پس از یادگیری است. (گزارش زبان فارسی و سیاست همسایگی، ۱۴۰۱: ۸)

۱. مصاحبه تلفنی کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با دکتر مرتضی رضوانفر (عضو هیئت علمی پژوهشگاه میراث فرهنگی) در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۱ در ساعت ۱۵ الی ۱۶.
۲. مصاحبه تلفنی کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با دکتر سید علی موسوی‌زاده (مدیر ارزیابی و نظارت بنیاد سعدی) در تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۹۰ در ساعت ۰۳:۰۱ الی ۰۳:۱۱.
۳. براساس ماده (۵۱) اساسنامه بنیاد، «بودجه بنیاد پس از تصویب و پیشنهاد هیئت امانا به‌عنوان کمک دولت با ردیف مستقل در اعتبارات سالیانه دولت دیده خواهد شد». هرچند طبق تبصره ماده (۵۱)، «بنیاد می‌تواند از کمک‌های سایر دستگاه‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی و درآمدهای خود برای گسترش زبان و ادبیات فارسی استفاده کند».
۴. نشست تخصصی و بازدید از بنیاد سعدی پیرامون اقدامات صورت پذیرفته درخصوص گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور به میزبانی بنیاد سعدی و با حضور ریاست بنیاد سعدی، معاونت امور بین‌الملل بنیاد سعدی، معاونت آموزش و پژوهش بنیاد سعدی، مدیریت ارزیابی و نظارت بنیاد سعدی، مدیر آموزش بنیاد سعدی و مشاور امور مجلس بنیاد سعدی، در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۸۱ در محل بنیاد سعدی برگزار شد. لینک خبر در محل مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی: <https://www.siljam.ir/ri/sptth/6375571/wohs/swen/af/ri>

جدول ۶. مقایسه نحوه تأمین ارز مورد نیاز بنیاد سعدی بر مبنای یک میلیون یورو در ۶ سال اخیر (ارقام به میلیون ریال)

سال	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	آبان ماه ۱۴۰۱
ابلاغیه سازمان برنامه	۱۰۳۳۵۶	۱۰۸۶۴۰	۱۱۳۴۹۰	۱۳۰۹۵۰	۱۸۹۱۵۰	۲۲۰۸۶۹
تخصیص بودجه	۸۵۰۰۰	۹۹۶۲۰	۱۰۸۱۰۶	۱۲۷۹۶۰	۱۷۶۶۸۱	۹۸۰۰۰
درصد تخصیص	۸۲/۲	۹۱/۷	۹۵/۳	۹۷/۷	۹۳/۴	۴۴/۴
خرید ارز (میلیون ریال)	۴۰۰۰۳	۵۱۳۳۱	۶۱۴۷۷	۶۱۰۰۰	۶۱۴۴۶	۲۱۷۲۴
درصد خرید ارز نسبت به تخصیص	۴۷/۱	۵۱/۵	۵۶/۹	۴۷/۷	۳۴/۸	۲۲/۲
نرخ ریالی یک واحد یورو (میانگین)	۴۳۰۲۷	۷۶۵۱۹	۱۳۵۴۱۳	۲۸۹۱۰۰	۲۹۲۶۰۰	۳۱۰۰۰۰
انحراف از تأمین ارز مورد نیاز	-۷/۰۳٪	-۳۲/۹۲٪	-۵۴/۶۰٪	-۷۸/۹۰٪	-۷۹/۰۰٪	-۹۲/۹۹٪
ارز خریداری شده (یورو)	۹۲۹۷۱۰	۶۷۰۸۲۹	۴۵۴۰۰۰	۲۱۱۰۰۰	۲۱۰۰۰۰	۱۷۰۰۰۰

۱. این آمار مربوط به آبان ماه سال ۱۴۰۱ است (عملکرد تخصیص ۶ ماهه)، اما طبق نشست مذکور، پیش‌بینی شد تا پایان سال ۱۴۰۱، مبلغ ۱۵۰۰۰۰ یورو ارز خریداری می‌شود. [۲۱].

۵. چالش‌های درون‌سازمانی بنیاد سعدی

۵-۱. نقصان در اثر سنجی و اطلاع‌رسانی اقدامات

بنیاد سعدی علی‌رغم تلاش‌ها و اقداماتی که در زمینه گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور صورت داده است، لکن انعکاس مناسب و درخوری از گزارش عملکرد سالیانه اقدامات خود کمتر داشته است که این مسئله نیاز به تقویت اطلاع‌رسانی و معرفی دستاوردهای بنیاد مذکور دارد. این در حالی است که برخی از مؤسسات مشابه خارجی مثل یونس امره گزارش عملکرد سالیانه چندصد صفحه‌ای از سال ۲۰۱۴ تاکنون در وب‌گاه خود جهت اطلاع عموم بارگذاری کرده است. ضمناً اثر سنجی اقدامات صورت پذیرفته و ارزیابی کیفی فعالیت‌های بنیاد سعدی از مواردی می‌باشد که مقتضی است مورد توجه جدی قرار گیرد.

۲-۵. کند بودن چرخه تولید و توزیع منابع آموزشی

یکی دیگر از چالش‌های ساختاری و سازمانی بنیاد سعدی، کند بودن چرخه تولید و توزیع منابع آموزشی بوده است. گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، ۱۴۰۱) به‌نظر می‌رسد علت اصلی این مسئله کمبود منابع اعتباری باشد که ظرفیت‌های بالقوه این نهاد را معطل نگه داشته است. گرچه دلایل دیگری نیز متصور است که می‌تواند معلول کمبود منابع بودجه‌ای باشد مثلاً حضور کم‌رنگ برخی از مدیران این بنیاد به دلیل هیئت علمی بودن در دانشگاه و نبود مکانیسم جذب هیئت علمی توسط خود بنیاد است.

جمع‌بندی: راهکارهای گسترش زبان فارسی در خارج از کشور

کرد. پیشنهاد می‌شود بنیاد سعدی متن سند را تهیه و تدوین کرده و شورای عالی انقلاب عالی انقلاب فرهنگی به تصویب برساند. مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نیز در حضور اعضای شورای انقلاب فرهنگی در تاریخ ۱۳۸۷/۰۹/۲۳ پیرامون نقش سیاستگذاری کلان شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌فرمایند: «سیاستگذاری راهبردی، برعهده شورای عالی انقلاب فرهنگی است. در زمینه‌های گوناگون هم، واقعاً سندهای مکتوب و مدون لازم است»^۱. در این سند سیاستی می‌توان به مسئله تعدد دستگاه‌ها، مشخص نبودن جایگاه هریک در قبال سایرین، عدم هماهنگی این دستگاه‌ها و چالش حوزه سیاستگذاری را به شکل قانونمند حل کرد و نگاهت نهادی در خصوص وظایف و اهداف فعالان حوزه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور صورت داد.

۱. محوریت شورای عالی انقلاب فرهنگی در امر سیاستگذاری و

ایجاد هماهنگی بین دستگاه‌های ذی‌ربط

۱-۱. تدوین سند گسترش خط، زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور

در بند «۲۲» اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان یازدهم از نقشه مهندسی فرهنگی به «تدوین و اجرای سند گسترش خط، زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور در چارچوب نقشه مهندسی فرهنگی» اشاره شده است. به‌نظر می‌رسد تدوین این سند گام رو به رشدی در جهت ترسیم یک نقشه راه برای حفظ و توسعه خط، زبان و ادبیات فارسی خواهد بود. در این سند می‌توان به اهداف و استراتژی گسترش زبان فارسی در خارج از کشور پرداخت و از نظر زمانی نیز افقی را برای این موضوع طراحی

1. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۹۶۱۷>

دستگاه‌های ذی‌ربط با بنیاد سعدی بر اساس مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی تأکید شده است.^۱

۲. استفاده از ظرفیت آموزش عالی و تقویت زبان فارسی به‌عنوان زبان علم

۱-۲. سیاست افزایش پذیرش دانشجویان بین‌المللی

یکی از راه‌های گسترش زبان فارسی در خارج از کشور توجه بیش از پیش به پذیرش دانشجویان بین‌المللی است، زیرا این دانشجویان بین‌المللی علاوه بر علم‌آموزی و تحصیل، زبان فارسی را نیز به‌عنوان زبان تحصیل خود یاد می‌گیرند. طبق مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۶۰۷ مورخ ۱۳۸۶/۰۴/۰۵، «تدریس در کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور برای همه دانشجویان اعم از ایرانی و غیر ایرانی باید به زبان فارسی انجام پذیرد». در سند نقشه جامع علمی کشور^۲ و سند تحول راهبردی علم و فناوری کشور^۳ به پذیرش دانشجوی بین‌المللی به‌عنوان راهبردی جهت گسترش زبان فارسی اشاره شده است. سیاست افزایش پذیرش دانشجویان بین‌المللی همواره روندهای در دوران پس از انقلاب اسلامی داشته است. (صبوری کرج، ۱۴۰۱: ۱۷۷) در سال‌های اخیر و در ماده (۶۶) قانون برنامه ششم توسعه نیز به موضوع افزایش تعداد پذیرش دانشجویان بین‌المللی اهمیت جدی شده است. پذیرش دانشجوی بین‌المللی عمدتاً به دو شکل بورسیه و با هزینه شخصی صورت می‌پذیرد. آنچه مورد توجه است، زمینه‌سازی برای افزایش پذیرش دانشجویان بین‌المللی با هزینه شخصی است که دیگر نه تنها بار اقتصادی برای دولت ندارد، بلکه از نظر اقتصادی نیز دارای مزیت‌هایی است. در واقع وزارت علوم، تحقیقات و فناوری باید زمینه را برای پذیرش دانشجویان بین‌المللی فراهم آورد و این روند رو به رشد با قوت بیشتری ادامه یافته و دچار کاهش نشود. همچنین پیشنهاد می‌شود در قانون برنامه هفتم توسعه نیز همچون قانون برنامه ششم توسعه به موضوع افزایش پذیرش دانشجوی بین‌المللی توجه شود.

۲-۲. نگارش متون علمی به زبان فارسی

«اولین و مهم‌ترین عامل تبدیل یک زبان به زبان علم، جامعه علمی و تولید علم می‌باشد». (سیف‌الدین و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۱۲) توجه و اهتمام بیش از پیش به نگارش مقاله‌ها، رساله‌ها، پایان‌نامه‌ها، کتب و سایر متون علمی و همچنین توسعه علمی کشور در تبدیل شدن زبان فارسی به‌عنوان زبان علم مؤثر است. در نقشه مهندسی فرهنگی^۴، سند

۱-۲. ایجاد کمیسیون تخصصی در شورای عالی انقلاب فرهنگی
ایجاد کمیسیون تخصصی «گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور» ذیل شورای عالی انقلاب فرهنگی می‌تواند موجب گردد تا به شکل تخصصی موضوع گسترش زبان فارسی در فراسوی مرزهای کشور رصد و بررسی شود. با توجه به چالش‌های حوزه سیاستگذاری زبان فارسی در خارج از کشور و عدم هماهنگی و همکاری لازم بین دستگاه‌های ذی‌ربط، پیشنهاد می‌شود که شورای عالی انقلاب فرهنگی نقش سیاستگذاری در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور را برعهده بگیرد و در این خصوص ورود جدی‌تری داشته باشد.

همچنین برای هماهنگی هرچه بیشتر در زمینه گسترش زبان فارسی در خارج از کشور، پیشنهاد می‌شود که دستگاه‌های ذی‌ربط گزارش عملکرد سالیانه دقیق و جامعی از اقدامات‌شان به کمیسیون مزبور ارائه دهند و با انتشار عمومی آن سایر دستگاه‌های ذی‌ربط و مردم از فعالیت‌ها در این زمینه اطلاع یابند.

۳-۱. ساماندهی برگزاری آزمون‌های بین‌المللی زبان فارسی

همان‌گونه که اشاره شد، بین وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بنیاد سعدی چالشی در زمینه آزمون بین‌المللی زبان فارسی وجود دارد. در بند «۱۷» از ماده (۲) اساسنامه بنیاد سعدی به «برگزاری المپیادهای منطقه‌ای و جهانی و آزمون‌های استاندارد تعیین سطح زبان فارسی» به‌عنوان یکی از وظایف بنیاد توجه شده است. همچنین طبق ماده واحده «ساماندهی برگزاری آزمون‌های بین‌المللی زبان فارسی» که توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی در جلسه ۸۰۹ مورخ ۱۳۹۷/۰۳/۲۹ تصویب شد، این‌گونه آمده است: «آیین‌نامه و استاندارد آزمون بین‌المللی مهارت زبان فارسی (آمفا) توسط بنیاد سعدی و با مشارکت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تدوین و توسط دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی به وزارت مزبور و سایر دستگاه‌های ذی‌ربط جهت اجرا و اعمال، ابلاغ می‌گردد». بر این اساس دستگاه‌های ذی‌ربط - وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان سنجش آموزش کشور و بنیاد سعدی - موظف هستند نسبت به این ماده واحده شورای عالی انقلاب فرهنگی اهتمام ورزند و بدان تمکین کنند. همچنین طی نامه‌ای که در تاریخ ۱۳۹۳/۰۳/۲۸ به شماره ۱/۲۵۷۹۱ از دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) به وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی و رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ابلاغ شده، بر همکاری و هماهنگی

۱. در این نامه چنین ذکر شده است: گزارش جناب آقای دکتر حداد عادل به‌عنوان مسئول بنیاد سعدی مبنی بر درخواست همکاری و هماهنگی با بنیاد مذکور بر اساس مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگ به استحضار مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) رسید و ایشان مقرر فرمودند: «مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورد بنیاد سعدی با دقت مورد اجرا قرار گیرد».

۲. «افزایش پذیرش دانشجویان خارجی به‌منظور گسترش زبان فارسی و بسترسازی مرجعیت علمی کشور با اولویت کشورهای اسلامی و همسایه». (بند «۱» اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۹).

۳. «پذیرش دانشجو از بین متقاضیان مشتاق تحصیل داخلی و خارجی جهت تحصیل در رشته‌های نوین و بین‌رشته‌ای به‌صورت بین‌المللی به‌منظور گسترش زبان فارسی و بسترسازی مرجعیت علمی کشور با اولویت‌دهی به جوامع عضو قطب». (بند «۸» راهبردهای عملیاتی ذیل راهبرد ملی ۷).

۴. «ایجاد زمینه، انگیزه و حمایت همه‌جانبه از تولید متون و آثار در حوزه‌های مختلف به زبان فارسی» (بند «۱۶» اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۲).

۲-۳. استفاده از ظرفیت اساتید اعزامی برای فرصت‌های مطالعاتی جهت تدریس زبان فارسی

اساتیدی که توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به کشورهای مختلف برای گذراندن فرصت‌های مطالعاتی اعزام می‌شوند، در صورت تمایل می‌توانند در کنار فعالیت پژوهشی و آموزشی خود در آن کشور به تدریس زبان فارسی در قالب کرسی‌های زبان فارسی بپردازند. هر چند برای این اساتید نیز سپری شدن دوره تخصصی کوتاه‌مدت آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان یک امر ضروری خواهد بود. پیشنهاد می‌شود که استفاده از این اساتید برای گسترش زبان فارسی در خارج از کشور با مسئولیت وزارت علوم، تحقیقات و فناوری صورت پذیرد و ردیف بودجه‌ای نیز برای آن تعریف شود تا کمک هزینه‌ای نیز به این اساتید اختصاص یابد. این موضوع موجب تقویت کرسی‌های زبان فارسی در خارج از کشور شده و از توقف آن جلوگیری می‌شود.^۷

۲. استفاده از ظرفیت گردشگری و میراث فرهنگی جهت ترویج زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور

۳-۱. توسعه گردشگری ادبی

یکی از راهکارهای تبلیغ و ترویج زبان و ادبیات هر کشوری، تلاش در راستای توسعه «گردشگری ادبی»^۸ است. غنا و پیشینه ادبی موجود در کشور ما نیز موجب شده است تا شهرهای متعدد کشور از قابلیت کافی برای توسعه این شکل از گردشگری برخوردار باشند. تبریز (زادگاه محمدحسین بهجت تبریزی متخلص به شهریار)، شیراز (حافظ و سعدی)، همدان (باباطاهر)، یوش (نیمایوشیج)، نیشابور (خیام و عطار)، اصفهان (صائب تبریزی؛ زاده تبریز)، شاهرود (شیخ ابوالحسن خرقانی) و مشهد اردهال (سهراب سپهری) هر یک نمونه‌ای از ظرفیت‌های موجود در کشور برای توسعه گردشگری ادبی به‌شمار می‌روند.

در این میان، توسعه گردشگری ادبی از آن جهت که صحنه‌ای برای نمایش ظرفیت‌های زبانی و عقبه زبان فارسی در کشور را در برابر چشم جهانیان فراهم می‌آورد، می‌تواند به گسترش و تقویت زبان فارسی و شیفته‌سازی اذهان تبعه کشورهای دیگر فراهم آورد، اما مشارکت میان متولیان زبان و ادبیات فارسی و متولی حوزه گردشگری در کشور می‌تواند به طرح‌هایی منجر شود که به تقویت همزمان دو حوزه «گسترش و تبلیغ

نقشه جامع علمی کشور،^۱ سند تحول راهبردی علم و فناوری کشور،^۲ سند اسلامی شدن دانشگاه‌ها^۳ و سند جامع روابط علمی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران^۴ به تولید متون علمی و توسعه زبان فارسی به‌عنوان زبان علمی مرجع در جهان توجه شده است.

دو اقدامی که در جهت پیشبرد این راهبرد پیشنهاد می‌شود، عبارتند از: **۱** افزایش سطح کیفی مجلات علمی-پژوهشی که به زبان فارسی مقالات خود را منتشر می‌کنند و تشویق اساتید، پژوهشگران و دانشجویان به انتشار مقاله‌های خود در این مجلات. این تشویق می‌تواند از طریق لحاظ کردن امتیاز مربوطه و بالاتر در آیین‌نامه ارتقای اعضای هیئت علمی، آیین‌نامه‌های جذب اعضای هیئت علمی و آیین‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی و ... باشد.

۲ پرداخت حق الزحمه به پژوهشگران بین‌المللی که در مجله‌های فارسی در رشته‌های مختلف علمی اقدام به انتشار مقاله به زبان فارسی کنند.

همچنین در سند نقشه جامع علمی کشور^۵ به معادل‌سازی فارسی برای واژه‌های بیگانه توجه شده است که این موضوع در تقویت بنیه زبان فارسی برای تبدیل شدن به زبان علم مؤثر است. در صورتی که زبان فارسی به‌عنوان یک زبان علمی در جهان شناخته شود، محل رجوع افراد علمی در سراسر جهان قرار می‌گیرد و به این ترتیب و از طریق نهاد علم، زبان فارسی در فراسوی مرزهای جغرافیای جمهوری اسلامی ایران گسترش خواهد یافت.

مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، در تاریخ ۱۳۹۲/۰۵/۱۵ و در خصوص توسعه زبان فارسی به‌عنوان زبان علم می‌فرمایند:

«از پیشرفت علمی در کشور برای گسترش و نفوذ زبان فارسی استفاده شود... فارسی بنویسید، فارسی واژه‌سازی کنید و اصطلاح ایجاد کنید. کاری کنیم که در آینده، آن کسانی که از پیشرفت‌های علمی کشور ما استفاده می‌کنند، ناچار شوند بروند زبان فارسی را یاد بگیرند... کما اینکه بعضی از کشورهای اروپایی هم نگذاشتند زبان انگلیسی تبدیل شود به زبان علمی آنها - مثل فرانسه، مثل آلمان - اینها زبان خودشان را به‌عنوان زبان علمی در دانشگاه‌هایشان حفظ کردند».^۶

۱. «توسعه زبان فارسی به‌عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهان». (بند «۱» راهبردهای ملی ذیل راهبرد کلان ۹).

۲. «توسعه زبان فارسی به‌عنوان یکی از زبان‌های علمی در سطح جهانی». (بند «ز» راهبردهای میانی ذیل راهبرد ملی ۸).

۳. «تقویت و توسعه به‌کارگیری زبان فارسی در متون علمی دانشگاهی و تبدیل زبان فارسی به زبان مرجع علم». (اقدام ۵ از راهبرد ۷ ذیل فصل ۶ (نظام آموزشی)).

۴. «توسعه و به‌کارگیری روش‌ها و ابزارهای ترویج زبان فارسی به‌منظور ارتقای جایگاه زبان فارسی در بین زبان‌های بین‌المللی علمی» (بند «۷» ذیل ماده (۳) (اقدامات ملی)).

۵. «تقویت جریان معادل‌سازی برای واژه‌های علمی بیگانه در تمام رشته‌ها و تأکید بر نگارش مقالات علمی تخصصی به زبان روان فارسی» (بند «۲» اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۹) و «تقویت استفاده از زبان فارسی در حوزه‌های تخصصی علوم با تأکید بر معادل‌سازی مفهومی برای اصطلاحات تخصصی و ترویج آنها در مجامع علمی و تلاش برای تبدیل زبان فارسی به زبان علم» (بند «۲۴» اقدامات ملی ذیل راهبرد کلان ۱۰).

6. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۲۳۴۵۱>

۷. مصاحبه تلفنی کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با خانم فاطمه فرجندی (رئیس گروه زبان فارسی مرکز همکاری‌های علمی بین‌المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۱۱ ساعت ۱۱ صبح.

۸. در تعاریف، گردشگری ادبی نوعی از گردشگری فرهنگی دانسته شده است که در آن فرد به بازدید از مکان‌های مرتبط با نویسندگان ادبیات، داستان‌ها و کتاب‌های ادبی، جشنواره‌های ادبی و غیره می‌پردازد (هوین، ۲۰۱۴). سفر به زادگاه و محل زندگی دوره کودکی و یا بازدید از آرامگاه‌ها یا یادبودهای شعرا و نویسندگان از جمله اشکال رایج در گردشگری ادبی به‌شمار می‌روند. (کیانی سلمی، ۱۳۹۵)

۳-۳. استفاده از ظرفیت مکمل سایر اشکال گردشگری

یکی از اهداف توسعه گردشگری توسط کشورها علاوه بر رونق اقتصادی، به رخ کشیدن فرهنگ خود به سایر جوامع و کشورهاست (کروبی، ۱۳۸۲: ۲۱) به‌طور کلی ورود گردشگران به کشور موجب آشنایی آنها با مظاهر فرهنگ ایرانی اعم از زبان و ادبیات فارسی می‌شود. از این جهت، توسعه صنعت گردشگری در ترویج زبان فارسی مؤثر خواهد بود. یکی از راه‌هایی که دستگاه‌های ذی‌ربط می‌توانند برای گسترش زبان فارسی به مخاطبان و گردشگران خارجی انجام دهند، آشنایی ایشان با زبان و ادبیات فارسی در قالب تبلیغات است. برخی از این اقدام‌ها برای تبلیغ زبان فارسی به گردشگران خارجی عبارتند از:

۱. **تقدیم بسته‌های فرهنگی (کتابچه، بروشور، کلیپ‌های کوتاه آموزشی و ...)** آشنایی با زبان و ادبیات فارسی به گردشگران خارجی در هتل‌های گردشگری، آژانس‌های گردشگری، حمل‌ونقل هوایی بین‌المللی، اماکن تاریخی، تفریحی و زیارتی، موزه‌ها و بیمارستان‌ها و مطب‌هایی که بیماران خارجی بدان‌ها رجوع کنند.

۲. **بارگذاری کلیپ‌های کوتاه و یادداشتهایی** پیرامون آشنایی با زبان و ادبیات فارسی به زبان‌های مختلف دنیا در سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی مربوط به هتل‌های گردشگری، آژانس‌های گردشگری، موزه‌ها، حمل‌ونقل هوایی بین‌المللی، دستگاه‌های حاکمیتی که مخاطبان خارجی دارند و غیره. وظیفه تولید محتوا این موارد مذکور با بنیاد سعدی بوده و وظیفه انتشار و توزیع آن با دستگاه‌های مذکور خواهد بود.

۳-۴. ثبت جهانی میراث فرهنگی ناملموس در حوزه زبان و ادبیات فارسی

یکی از راه‌های حفظ، تقویت و گسترش زبان و ادبیات فارسی در سطح جهانی و بین‌المللی ثبت میراث فرهنگی ناملموس^۳ در حوزه زبان و ادبیات فارسی در «کنوانسیون حراست از میراث فرهنگی ناملموس»^۴ است. اقدام‌هایی که «پژوهشکده زبان‌شناسی، کتیبه‌ها و متون» می‌تواند در این خصوص صورت دهد، عبارتند از:

برای زبان فارسی و «توسعه گردشگری فرهنگی» در کشور منتج شود. یکی از طرح‌های یاد شده در این زمینه می‌تواند تهیه «نقشه و سند راهبردی توسعه گردشگری ادبی» در کشور باشد که در آن اولویت‌های توسعه‌ای هر یک از نقاط گردشگری ادبی در کشور مشخص و راهبردهای تحقق آنها با تعریف وظایف هر نهاد متولی تعریف می‌شود.

علاوه بر این، نظر به اینکه «زبان فارسی» میراث ارزشمند مشترک ما با کشورهای نظیر افغانستان و تاجیکستان به‌شمار می‌رود، می‌توان برنامه‌های مشارکتی را با این کشورها به‌منظور توسعه گردشگری ادبی مورد توجه قرار داد. یکی از این برنامه‌ها می‌تواند برگزاری «تورهای مشترک گردشگری ادبی» در بین کشورهای یاد شده باشد؛ تورهای بین‌المللی که به‌صورت مشترک با کشورهای همجوار و هم‌زبان طراحی و به اجرا گذاشته می‌شود.

۳-۲. استفاده از تورهای آشناسازی در خصوص زبان و ادبیات فارسی

یکی از راه‌های افزایش جذابیت در جهت آموزش زبان فارسی برگزاری تورهای آشناسازی^۱ است. این طرح علاوه بر اینکه فارسی‌آموزی و تدریس زبان فارسی را برای مخاطب جذاب کرده، همچنین قدمی در جهت شناساندن فرهنگ ایرانی و زبان و ادبیات فارسی به علاقه‌مندان است و موجب تعمیق ارتباط آنها با فرهنگ ایرانی می‌شود. مخاطبان این طرح عبارتند از: ۱. اساتید شاخص غیرایرانی زبان فارسی در خارج از کشور؛ ۲. زبان‌آموزان ممتاز ذیل برنامه‌های آموزشی بنیاد سعدی؛ ۳. دانشجویان ممتاز شرکت‌کننده در کرسی‌های زبان فارسی در خارج از کشور؛ ۴. پژوهشگران، اساتید و دانشجویان غیرایرانی خارج از کشور که در زمینه زبان و ادبیات فارسی آثار ارزشمندی تألیف کرده‌اند مثل پایان‌نامه، مقاله و کتاب؛ ۵. شاعران و ادیبان زبان فارسی و همچنین اساتید و پژوهشگران حوزه زبان و ادبیات فارسی در کشورهای منطقه به‌ویژه کشورهای فارسی‌زبان؛ ۶. اصحاب رسانه و خبرنگاران و چهره‌های موجه فضای مجازی خارج از کشور با هدف پوشش خبری و ارائه تبلیغات در زمینه زبان و ادبیات فارسی. این طرح با مشارکت دستگاه‌های ذی‌ربط و در یک بازه زمانی کوتاه مدت ۷ الی ۱۰ روزه قابل برگزاری است.

۱. «تور آشناسازی (Familiarization tour (fam tour))؛ سفرهایی هستند که با هدف ایجاد آگاهی و معرفی ظرفیت‌ها و توانمندی‌های گردشگری مقصد و توسعه روابط بین‌المللی برای فعالان و مرتبطین گردشگری کشور/ جامعه هدف اعم از تور اپراتورها، اصحاب رسانه (نویسندگان، روزنامه نگاران و وبلاگ نویسان) نمایندگان دولتی و ... برنامه‌ریزی می‌شود. (شیوه‌نامه برگزاری تور آشناسازی، ۱۳۹۸: ۲).

۲. یکی از وظایف بنیاد سعدی «تألیف و تولید کتاب، نرم‌افزار، منابع و وسایل آموزشی و کمک آموزشی زبان و ادبیات فارسی به زبان‌های مختلف جهان و حمایت از تولید این منابع و محصولات» است. (بند «۹» از ماده (۲) اساسنامه بنیاد سعدی).

۳. «اصطلاح میراث فرهنگی ناملموس به رسوم، نمایش‌ها اصطلاحات، دانش، مهارت‌ها - و نیز وسائل، اشیاء، مصنوعات دستی و فضاهای فرهنگی مرتبط با آنها - اطلاق می‌شود که جوامع، گروه‌ها و در برخی موارد افراد، آنها را به‌عنوان بخشی از میراث فرهنگی خود می‌شناسند. این میراث فرهنگی ناملموس که از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود، همواره توسط جوامع و گروه‌ها در پاسخ به محیط، طبیعت و تاریخ آنها مجدداً خلق می‌شود و حس هویت و استمرار را برای ایشان به ارمغان می‌آورد و به این ترتیب احترام به تنوع فرهنگی و خلاقیت بشری را ترویج می‌کند.» (بند «۱۱» ذیل ماده (۲) در قانون کنوانسیون حراست از میراث ناملموس فرهنگی).

۴. «کنوانسیون حراست از میراث فرهنگی ناملموس» در تاریخ ۱۷ اکتبر ۲۰۰۳ میلادی (۱۳۸۲/۰۸/۲۵ هجری شمسی) توسط یونسکو مصوب شده و تأسیس می‌شود. اهداف این کنوانسیون عبارتند از: الف) حراست از میراث فرهنگی ناملموس؛ ب) تضمین احترام به میراث فرهنگی ناملموس جوامع، گروه‌ها و افراد ذی‌ربط؛ ج) ارتقای آگاهی محلی، ملی و بین‌المللی از اهمیت میراث فرهنگی ناملموس و تضمین درک متقابل از آن؛ د) تدارک همکاری و درک بین‌المللی (ماده (۱) قانون کنوانسیون حراست از میراث فرهنگی). جمهوری اسلامی در سال ۱۳۸۴ به کنوانسیون حراست از میراث فرهنگی ناملموس یونسکو پیوسته است.

این مستندها در رسانه‌ها و سایت‌ها معرفی شود. این فرایند موجب می‌شود که کشورها نتوانند به راحتی این میراث فرهنگی را تخریب و نابود کنند و دولت‌ها مجاب می‌شوند که از این آثار حفاظت و حراست کنند. همچنین آن میراث فرهنگی که اهمیت و ارزش خیلی بالایی دارند و خطر نابودی‌اش نیز بسیار است، می‌تواند در قالب تعریف یک پروژه توسط دستگاه‌های ذی‌ربط مرمت شده و مانع از نابودی آن شود.^۱

۴-۴. افزایش توان اقتصادی بنیاد سعدی و حرکت به سمت اقتصادی سازی آموزش زبان فارسی

۴-۱. حمایت مالی شرکت‌ها و مؤسسات تجاری

بنیاد سعدی با توجه به شرایط فرهنگی هر کشور و هماهنگی با شرکت‌ها و مؤسسات اقتصادی و تجاری می‌تواند ظرفیتی برای تبلیغات آنها فراهم آورد و در مقابل از حمایت مالی آنها نیز برخوردار شود. این موضوع از یکسو موجب افزایش توسعه تجاری و بازرگانی در خارج از مرزهای کشور می‌شود و از سوی دیگر موجب افزایش توان اقتصادی بنیاد سعدی در جهت توسعه زبان و ادبیات فارسی می‌شود. برخی از این خدمات بازرگانی که توسط بنیاد سعدی ارائه می‌گردد، می‌تواند به این شرح باشد: ۱. نمایش نام شرکت حامی در شعبه‌های بنیاد سعدی در خارج از کشور؛ ۲. پخش آگهی تبلیغاتی به عنوان میان‌برنامه در آموزش مجازی؛ ۳. تبلیغات محصولات شرکت در وب‌گاه و شبکه‌های اجتماعی منتسب به بنیاد سعدی؛ ۴. نام شرکت در کنفرانس‌ها یا سمینارهای به عنوان حامی مالی مطرح شود؛ ۵. در برخی از تجهیزات و امکانات بنیاد سعدی، نشان شرکت حامی به نمایش گذاشته شود.

۴-۲. تشویق‌های مالیاتی

یکی از راه‌های تشویق به مشارکت برای توسعه زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور استفاده از ظرفیت‌های داخلی به وسیله تشویق‌های مالیاتی است. بر این اساس بنگاه‌ها، مؤسسات و شرکت‌هایی که در راستای گسترش زبان فارسی در خارج از کشور فعالیت می‌دهند، از مزایای معافیت مالیاتی برخوردار خواهند شد. نمونه موفق جهانی این موضوع «بنیاد کره» است که طبق آمار کمک‌های مالی به بنیاد کره در سال ۲۰۱۱، به میزان ۲,۲۲۶,۰۶۵ دلار (حدود صد میلیارد تومان)^۲ بوده است.^۳

۴-۳. هیئت مشاوران اقتصادی بنیاد سعدی

نمونه موفق جهانی شبیه به این طرح در مؤسسه گوته (متعلق به کشور آلمان) می‌باشد.^۴ در هیئت مشاوران اقتصادی بنیاد سعدی که در این گزارش پیشنهاد به تأسیس آن مطرح می‌شود، نمایندگان از برخی

پیوست زبان و ادبیات فارسی در ثبت میراث فرهنگی ناملموس: استفاده از اشعار و متون ادیبانه فارسی به عنوان بخشی از میراث فرهنگی ناملموس که به ثبت جهانی می‌رسد. در این موضوع به شکل غیرمستقیم به زبان و ادبیات فارسی توجه و اهتمام داده می‌شود. برای مثال در ثبت جهانی چوگان به شاهنامه خوانی اشاره می‌شود.

ثبت میراث فرهنگی ناملموس در حوزه زبان و ادبیات فارسی: اختصاص کامل یک ثبت جهانی به میراث فرهنگی ناملموس که ارتباط مستقیم با زبان و ادبیات فارسی دارد، برای مثال ثبت شخصیت‌های ادبی از جمله حافظ، سعدی و فردوسی یا آثار آنها در کنوانسیون مذکور به عنوان میراث فرهنگی ناملموس و همچنین دیگر مصادیق عینی حوزه زبان و ادبیات فارسی.

۵-۳. تفسیر میراث فرهنگی با تأکید بر ادبیات فارسی

تفسیر، یک فرایندی آرام است که امکان تجسم کردن را به گردشگران می‌دهد و هدف اصلی آن ایجاد انگیزش در مخاطب است. در تولید تفسیر، داده‌های اولیه به اطلاعات تبدیل می‌شود، سپس این اطلاعات به هم ربط داده شده و ترکیب می‌شوند و در نتیجه تفسیر جذابی ارائه می‌گردد. داستان‌سرایی مرحله دیگری از تفسیر است که گردشگران را در موقعیتی از برنامه گردش، به عنوان حس خلاقانه زندگی قرار می‌دهد و اجزا و ماهیت‌های جدا را در کلی منسجم و در عین حال متفاوت نقش می‌دهد. راهنمای گردشگری؛ نقش برجسته‌ای در تفسیر میراث فرهنگی دارد. (منصوری و شفیعی، ۱۳۹۸: ۷۷) یکی از اقداماتی که راهنمایان گردشگری می‌توانند در جهت حفظ و گسترش زبان فارسی انجام دهند، انتقال محتوای غنی ادبیات فارسی به وسیله تفسیر میراث فرهنگی است. راهنمایان گردشگری می‌توانند در تولید تفسیر از میراث فرهنگی به ابعاد ادبیاتی و زبانی آن نیز توجه بیشتری کرده و همچنین اهتمام ویژه‌ای به روایت تفسیر و داستان‌سرایی در خصوص میراث فرهنگی مرتبط با ادبیات فارسی داشته باشند.

۶-۳. کنشگری فعال در راستای حفظ میراث فرهنگی در حوزه

زبان فارسی در سایر کشورها

یکی از چالش‌ها در خصوص میراث فرهنگی تمدن ایران فرهنگی در سایر کشورها، تخریب و عدم مرمت آنهاست. پیشنهاد می‌شود با مشارکت وزارت امور خارجه، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی فرایند «شناسایی، مستندسازی و معرفی» این میراث توسط پژوهشگران صورت پذیرد. ابتدا این میراث فرهنگی شناسایی شده و دسته‌بندی می‌شود. سپس مستندنگاری این آثار از طریق عکس و فیلم انجام شود. در مرحله آخر

۱. مصاحبه تلفنی کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با دکتر مرتضی رضوانفر (عضو هیئت علمی پژوهشگاه میراث فرهنگی) در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۲۱ در ساعت ۱۵ الی ۱۶.
۲. براساس نرخ دلار سامانه معاملات الکترونیکی ارز مورخ ۱۳ اسفند ۱۴۰۱.
۳. برداشتی آزاد از گزارش بنیاد سعدی در زمینه مؤسسات جهانی آموزش زبان به خارجیان، ۱۴۰۱.
۴. همان.

۲-۵. استفاده از دیپلماسی رسانه‌ای

الف) ایجاد شبکه تلویزیونی مشترک بین المللی: ایجاد یک شبکه تلویزیونی بین المللی با مشارکت سه کشور ایران، افغانستان و تاجیکستان می‌تواند موجب هم‌گرایی فرهنگی مردمان این کشورها شود. محتوای برنامه این شبکه تلویزیونی بین المللی باید با محوریت اشتراکات فرهنگی این سه کشور و علی‌الخصوص زبان و ادبیات فارسی باشد.

ب) شبکه خبری بین المللی فارسی‌زبان: پیشنهاد می‌شود که سازمان صداوسیما شبکه خبری بین المللی با تمرکز بر کشورهای فارسی‌زبان و پوشش اختصاصی اخبار سه کشور فارسی‌زبان ایران، افغانستان و تاجیکستان تأسیس کند.

۳-۵. بهره‌گیری از ظرفیت هنری (سینما، موسیقی و ...)

استفاده از ظرفیت‌های هنری اعم از فیلم، سریال و موسیقی می‌تواند راهبردی برای تقویت و گسترش زبان فارسی در فراسوی مرزهای کشور شود. برخی از این موارد عبارتند از:

گسترش کمی برگزاری هفته فیلم ایران؛ البته قابل ذکر است که بنیاد سینمایی فارابی در طول ۴ سال اخیر ۱۴ هفته فیلم ایران در کشورهای مختلف جهان برگزار کرده است. (خبرگزاری جمهوری اسلامی، ۱۴۰۰/۱۱/۳۰)^۲

تعریف و انجام پروژه‌های هنری مشترک - مثل فیلم و سریال - به زبان فارسی توسط هنرمندان ایرانی و هنرمندان کشورهای فارسی‌زبان.

۶. استفاده از ظرفیت‌های مجازی و رابطان فرهنگی جهت

آموزش زبان فارسی در مناطق مختلف جهان

۱-۶. استفاده از ظرفیت طلاب جامعه المصطفی العالمیه جهت

تدریس زبان فارسی

طلاب جامعه المصطفی العالمیه ظرفیت بزرگ ارزشمندی برای گسترش ارتباطات فرهنگی در جهان هستند. این طلاب که در طول تحصیل زبان فارسی را فرا گرفته‌اند - حتی پایان‌نامه‌ها و مقالات به زبان فارسی دارند - می‌توانند به‌عنوان مدرس زبان فارسی در اقصی نقاط جهان با هزینه‌های کمتری به تدریس زبان فارسی بپردازند. هر چند ضرورت دارد که پیش از تدریس، دوره‌های تخصصی آموزش زبان فارسی را با مسئولیت بنیاد سعدی سپری کنند تا بتوانند به تدریس زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان شوند. پیشنهاد می‌شود استفاده از طلاب و دانشجویان جامعه المصطفی العالمیه در جهت گسترش زبان فارسی در خارج از کشور با مسئولیت بنیاد سعدی و با مشارکت جامعه المصطفی العالمیه صورت پذیرد. [۲۰]

شرکت‌های تجاری و اقتصادی کشور، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و وزارت امور خارجه حضور دارند که پیشنهاد می‌شود مسئولیت تشکیل هیئت مشاوران اقتصادی با بنیاد سعدی باشد. این هیئت با مشارکت یکدیگر طرح‌های مشترک سیاسی، فرهنگی و اقتصادی که سود مشترک دارد را پیش خواهند برد. در واقع این طرح سه رکن دارد: اقتصاد، فرهنگ و سیاست که از هر یک نمایندگان در این هیئت حضور دارند تا پروژه‌های مشترک را پیش ببرند.

۴-۴. درآمدزایی از طریق فروش محصولات و ارائه خدمات

یکی از راه‌های افزایش توان اقتصادی بنیاد سعدی توجه بیشتر به سیاست‌های درآمدزایی از طریق فروش محصولات (کتاب، نرم‌افزار و ...)، برگزاری دوره‌های آموزشی و آزمون‌هاست. تحقق این امر نیازمند افزایش تمایل به فارسی‌آموزی توسط مخاطبان خارجی و افزایش کیفیت دوره‌های آموزشی است.

۵-۴. افزایش اعتبارات دولتی بنیاد سعدی

در کنار تمام پیشنهادهای اقتصادی، افزایش اعتبارات دولتی بنیاد سعدی یک امر ضروری به‌نظر می‌رسد. در واقع بنیاد سعدی در مقایسه با مؤسسات مشابه خارجی خود اعتبارات دولتی به شدت محدودی دارد و قابل مقایسه نیست. در این گزارش نیز در مورد اعتبارات دولتی بنیاد سعدی و هم‌مؤسسه یونس امره مطالبی عنوان شد که خود مؤید محدود بودن اعتبارات دولتی بنیاد سعدی است.

۵. تقویت ارتباطات میان فرهنگی و دیپلماسی رسانه‌ای با تأکید

بر کشورهای فارسی‌زبان

۱-۵. برنامه‌های فرهنگی برای افغانستانی‌های ساکن ایران

تعداد قابل توجهی افغانستانی در کشور ایران زندگی می‌کنند. با وجود اینکه زبان رسمی کشور افغانستان فارسی است و این زبان جایگاه بالایی در بین مردم داشته، اما دولتمردان افغانستان اهتمام جدی در راستای پاسداشت زبان و ادبیات فارسی نداشته‌اند و از آن غفلت دارند. یکی از راه‌های مقابله با این مسئله، استفاده از ظرفیت افغانستانی‌های ساکن ایران برای توسعه ارتباطات میان فرهنگی و تأکید بر اشتراکات زبانی است. برخی از این برنامه‌ها که می‌توان در این خصوص ارائه داد، عبارتند از: ۱. اختصاص بخشی از زمان یکی از شبکه‌های صداوسیما به برنامه‌های مختص به فرهنگ افغانستان با مشارکت خود افغانستانی‌ها و با محوریت زبان فارسی؛ ۲. برگزاری نشست‌ها و همایش‌هایی در خصوص زبان و ادبیات فارسی با مشارکت افغانستانی‌ها؛ ۳. برجسته‌سازی و تقدیر از ادبا و شعرای افغانستانی زبان فارسی در رسانه ملی، کتب ادبی و محافل شعر و ادب.^۱

۱. مصاحبه تلفنی کارشناس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با جناب رحیم مطهری‌راد (کارشناس بخش همکاری‌های فرهنگی وزارت امور خارجه) در تاریخ ۱۴۰۱/۰۹/۲۷ در ساعت ۱۴ الی ۱۵.

2. <https://www.irna.ir/news/۸۴۶۵۵۶۰۱>

۲-۶. تقویت آموزش مجازی

در اساسنامه بنیاد سعدی بر آموزش از راه دور توجه شده است.^۱ فراگیری بیماری کرونا موجب توجه بیش از پیش به آموزش مجازی در بنیاد سعدی شد، این موضوع باید با توجه روزافزونی ادامه پیدا کرده و پیگیری شود. مزیت‌های آموزش مجازی در دوره‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان عبارتند از: ۱. هزینه پایین‌تر برگزاری دوره‌ها نسبت به آموزش حضوری؛ ۲. آموزش به مردمان کشورهایی که بنیاد سعدی در آنجا نمایندگی ندارد یا امکان برگزاری دوره‌های حضوری فراهم نیست؛ ۳. سهل و آسان بودن شرکت در دوره‌ها نسبت به دوره‌های آموزش حضوری؛ ۴. کاهش نیاز به اعزام استاد آموزش زبان فارسی به مناطق مختلف جهان.

را برای گسترش ارتباطات در جهت تحقق اهداف گسترش زبان فارسی فراهم آورند و شبکه‌ای از اساتید خارجی زبان فارسی یا فارغ‌التحصیل دوره‌های زبان فارسی ایجاد کنند که این موضوع در قالب تشکیل مجمع جهانی اساتید خارجی و کانون فارغ‌التحصیلان در اساسنامه بنیاد سعدی مورد توجه واقع شده است. این افراد به تعبیری شبکه ارتباطی و رابطان فرهنگی بنیاد سعدی در خارج از کشور خواهند بود و می‌توانند بنیاد را در تحقق اهداف کمک کنند. از این ظرفیت می‌توان برای تبلیغ دوره‌های زبان فارسی به مردم کشورهایی استفاده کرد که بنیاد سعدی در آنجا فعالیت مستقیم و حضوری ندارد، به شکلی که مردم آن کشورها بتوانند از طریق آموزش مجازی، با زبان و ادبیات فارسی آشنا شده و آن را فرا گیرند و بدین شکل فقدان حضور فیزیکی بنیاد سعدی در برخی از مناطق جهان جبران می‌شود. علاوه بر این در کشورهایی که بنیاد در آنجا نمایندگی دارد، افراد این مجمع و شبکه می‌توانند به‌عنوان همکاران بنیاد در راستای تبلیغ دوره‌های زبان فارسی و تعلیم زبان فارسی مشارکت داشته باشند.

۳-۶. شبکه‌سازی از اساتید و فارغ‌التحصیلان خارجی

زبان آموزان و اساتید خارجی ظرفیت‌هایی هستند که می‌توانند زمینه

منابع و مآخذ

فارسی:

۱. اداره هماهنگی گسترش زبان فارسی و ایران‌شناسی. گزارش زبان فارسی و سیاست همسایگی؛ بررسی ظرفیت‌های دیپلماسی زبان فارسی جمهوری اسلامی ایران در حوزه ایران فرهنگی، ۱۴۰۱.
۲. امیراحمدیان، بهرام. زبان فارسی و کاربرد آن در همگرایی منطقه‌ای در جهان ایرانی. نشریه مطالعات ایران‌شناسی. شماره ۱۰، ۱۳۹۷.
۳. بستان پیرا، مریم. گزارش آسیب‌شناسی وضعیت زبان فارسی و ایران‌شناسی و ارائه راهبرد با استفاده از ماتریس SWOT. وزارت امور خارجه، ۱۳۹۹.
۴. بنیاد سعدی. گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، ۱۴۰۱.
۵. پیش‌قدم، رضا؛ فیروزیان پور اصفهانی، آیدا و طباطبایی فارانی، سحر. آینده‌پژوهی رشته آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان در پرتو الگوی تحلیل لایه‌ای علت‌ها، نشریه پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ش ۳۴، ۱۳۹۳.
۶. راستی، علی. دیپلماسی فرهنگی ایالات متحده آمریکا در قبال افغانستان (۲۱۰ تا ۲۲۰ میلادی)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه امام صادق (ع)، دانشکده معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات، ۱۴۰۰.
۷. ریاحی، محمدمبین. زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی. تهران: انتشارات اطلاعات، ۱۳۹۰.
۸. سیفال‌الدین، امیرعلی؛ رهبر، امیرحسین؛ نصر اصفهانی، علیرضا و صفری، محمد میثم. زبان فارسی در آینه اسناد بالادستی جمهوری اسلامی ایران؛ رویکردی آینده پژوهانه. نشریه مطالعات آینده‌پژوهی، سال اول، شماره ۳، ۱۳۹۱.
۸. شیخ‌الاسلامی، محمدحسن و نوری، حامد. دیپلماسی عمومی. تهران: اداره نشر وزارت امور خارجه، ۱۳۹۶.
۱۰. صادقی، محمدمسعود. الف. گزارش بررسی وضعیت دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران؛ راهبردهای گسترش زبان فارسی در خارج از کشور. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۰.
۱۱. صادقی، محمدمسعود. ب. گزارش بررسی وضعیت دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران؛ آسیب‌شناسی دستگاه‌های متولی گسترش زبان فارسی در خارج از کشور. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۰.
۱۲. صبوری کزج، جواد. گفتمان دیپلماسی مبادله‌ای آموزشی جمهوری اسلامی ایران (دوران دولت یازدهم و دوازدهم)، پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد. دانشگاه امام صادق (ع)، دانشکده معارف اسلامی و فرهنگ و ارتباطات، ۱۴۰۱.
۱۳. کروی، مهدی. فرهنگ و گردشگری. فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری. دوره ۱. ش ۲، ۱۳۸۲.
۱۴. کیانی سلمی، صدیقه. گردشگری ادبی و نقش آن در توسعه مکان‌های ادبی شرقی (نمونه موردی: کاشان)، همایش بین‌المللی شرق‌شناسی، فردوسی و فرهنگ و ادب پارسی، دانشگاه دولتی ایروان ارمنستان با مؤسسه سفیران فرهنگی مبین، ارمنستان، ۱۳۹۵.

۱. «آموزش از راه دور زبان و ادب فارسی با استفاده از فناوری‌های نوین و حمایت از این فعالیت‌ها» (بند «۷» ذیل ماده (۲) اساسنامه بنیاد سعدی).

۲. «تشکیل مجمع جهانی اساتید خارجی و کانون فارغ‌التحصیلان خارجی زبان و ادبیات فارسی و برگزاری نشست‌های دوره‌ای برای اساتید و فارغ‌التحصیلان، در داخل و خارج از کشور» (بند «۲۱» ذیل ماده (۲) اساسنامه بنیاد سعدی).

۱۵. معاونت آموزشی و پژوهشی بنیاد سعدی. گزارش مؤسسات جهانی آموزش زبان به خارجیان، ۱۴۰۱.
۱۶. مقیسه، محمدحسن. امین زبان و ادب پارسی: راهکارهای علمی و عملی حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای (مدظله العالی) درباره پوییش و گسترش زبان و ادبیات فارسی، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۵.
۱۷. منصوری، سید امیر و شفیعا، سعید. آشنایی با منظر (گردشگری منظر)، تهران، مهکامه، ۱۳۹۸.
۱۸. ناظمی، امیر. سیاست زبان در جمهوری اسلامی ایران: پیشنهادهای سیاستی در خصوص زبان و زبان آموزی، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی، دوره ۸۷، ش ۲۶، ۱۳۹۷.
۱۹. نامه دفتر مقام معظم رهبری به شماره ۱/۲۵۷۹۱ و در تاریخ ۱۳۹۳/۰۳/۲۸ به گیرندگان: وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی و رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ابلاغ شد. در این نامه ذکر شده است: گزارش جناب آقای دکتر حداد عادل به‌عنوان مسئول بنیاد سعدی مبنی بر درخواست همکاری و هماهنگی با بنیاد مذکور براساس مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگ به استحضار مقام معظم رهبری مدظله العالی رسید و ایشان مقرر فرمودند: «مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورد بنیاد سعدی با دقت مورد اجرا قرار گیرد».
۲۰. نشست تخصصی دفتر مطالعات فرهنگ و آموزش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی با موضوع «چالش‌ها و راهکارهای گسترش زبان فارسی در خارج از کشور» با حضور نمایندگان دستگاه‌های ذی‌ربط، در محل مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۴۰۱/۰۹/۲۰ به شماره نامه ۱۳۴۵۲/۱۳۴۰۰-۱۶۰-۸۲ برگزار شد. اعضای شرکت‌کننده در این نشست عبارتند از: مدیر و کارشناس اداره هماهنگی گسترش زبان فارسی و ایران‌شناسی وزارت امور خارجه، رئیس گروه زبان فارسی مرکز همکاری علمی بین‌المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مدیر همکاری‌های علمی و دانشگاهی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، مدیر شبکه سحر صداوسیما، رئیس مرکز آموزش زبان جامعه المصطفی العالمیه، معاونت امور بین‌الملل، مدیر ارزیابی و نظارت، مشاور امور مجلس، مدیر آموزش و رئیس گروه ارزیابی بنیاد سعدی. شایان ذکر است که هیچ نماینده‌ای از وزارت آموزش و پرورش و فرهنگستان زبان و ادب فارسی در این جلسه حضور نیافتند. لینک خبر در سامانه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی:

<https://rc.majlis.ir/fa/news/show/1755002>

۲۱. نشست تخصصی و بازدید از بنیاد سعدی پیرامون اقدامات صورت پذیرفته در خصوص گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور به میزبانی بنیاد سعدی و با حضور ریاست بنیاد سعدی، معاونت امور بین‌الملل بنیاد سعدی، معاونت آموزش و پژوهش بنیاد سعدی، مدیرت ارزیابی و نظارت بنیاد سعدی، مدیر آموزش بنیاد سعدی و مشاور امور مجلس بنیاد سعدی، در تاریخ ۱۴۰۱/۱۰/۱۸ در محل بنیاد سعدی برگزار شد. لینک خبر در محل مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی:

<https://rc.majlis.ir/fa/news/show/1755736>

انگلیسی:

22. Hoppen, A., Brown, L., Fyall, A. (2014). Literary Tourism: Opportunities and Challenges for the Marketing and Branding of Destinations? Journal of Destination Marketing & Management 3, pp. 3747-.

ترکی استانبولی:

23. Şahin, M. M. (2022) Yunus Emre Enstitüsünün Türkçe Öğretimi Kapsamında Ortadoğu'daki Varlığı ve 2020 Faaliyet Raporu'na Göre Ortadoğu Vatandaşlarının Türkçe Öğretim Portalı'na İlgisi. Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi, 5(1), 5571-.

24. Yunus Emre Enstitüsü (2014) 2014 Yılı Faaliyet Raporu.

25. Yunus Emre Enstitüsü (2015) 2015 Yılı Faaliyet Raporu.

26. Yunus Emre Enstitüsü (2016) 2016 Yılı Faaliyet Raporu.

27. Yunus Emre Enstitüsü (2017) 2017 Yılı Faaliyet Raporu.

28. Yunus Emre Enstitüsü (2017) 2018-2017 (2018- Yılı Faaliyet Raporu).

29. Yunus Emre Enstitüsü (2019) 2019 Yılı Faaliyet Raporu.

30. Yunus Emre Enstitüsü (2020) 2020 Yılı Faaliyet Raporu.

31. Yunus Emre Enstitüsü (2021) 2021 Yılı Faaliyet Raporu.

وب‌گاه:

۳۲. وب‌گاه رسمی بنیاد سعدی، <https://saadifoundation.ir/fa>

۳۳. وب‌گاه رسمی رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی)، <https://farsi.khamenei.ir/>

۳۴. وب‌گاه رسمی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، <https://rc.majlis.ir/fa>

۳۵. وب‌گاه رسمی مؤسسه یونس امره، <https://www.yee.org.tr>

۳۶. وب‌گاه نظر سنجی‌های فناوری وب جهانی: <https://w3techs.com>

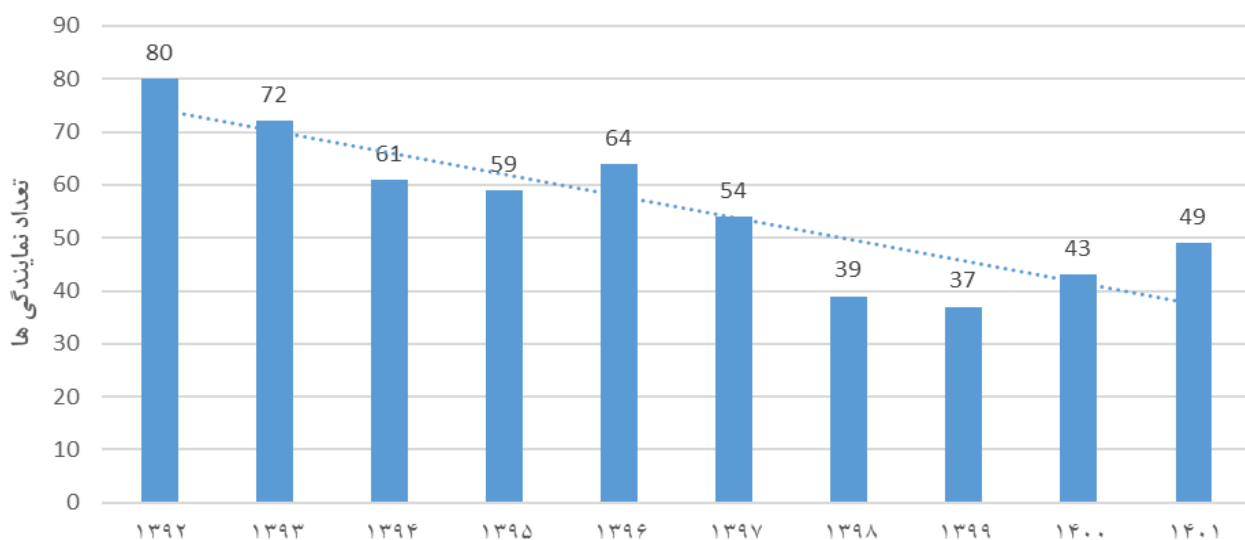

پیوست‌ها

پیوست ۱.

نمودار ۴. مقایسه تعداد نمایندگی‌هایی که از بنیاد بوده در یافت می‌کنند به تفکیک سال (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

پیوست ۲.

جدول ۷. آمار اعطای راتبه تحصیلی (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

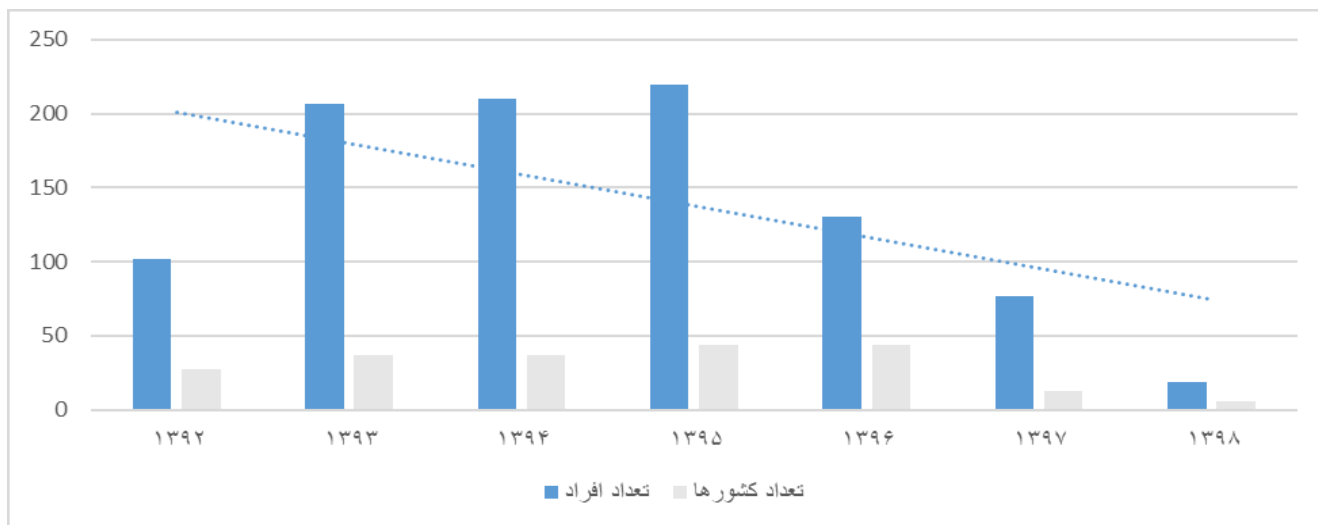
تعداد دانشجویان	تعداد معرفی‌شدگان	شروع به تحصیل در دانشگاه	فرایند پذیرش (سال)
۶	۸	۹۹	۹۸
۸	۸	۱۴۰۰	۹۹
-	در حال پذیرش	۱۴۰۲	۱۴۰۱

پیوست ۳.

جدول ۸. دوره‌های تابستانه دانش‌افزایی (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

تعداد کشورهای شرکت‌کننده	تعداد شرکت‌کنندگان	سال
۲۷	۱۰۲	۱۳۹۲
۳۷	۲۰۷	۱۳۹۳
۳۷	۲۱۰	۱۳۹۴
۴۴	۲۲۰	۱۳۹۵
۴۴	۱۳۰	۱۳۹۶
۱۳	۷۷	۱۳۹۷
۶	۱۹	۱۳۹۸

نمودار ۵. میزان شرکت کنندگان در دوره‌های دانش‌افزایی (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

جدول ۹. تعداد دوره‌های آموزشی مختص بنیاد سعدی در داخل ایران (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

کل	سال										نوع برگزاری	نام دوره
	۱۴۰۱	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	۱۳۹۳			
۶۰	۱	۰	۰	۶	۲۲	۱۴	۱۵	۱	۱	حضور	حضور تربیت مدرس و آزمونگر آمفا به مدرسان ایرانی و خارجی	
۱۵	۰	۵	۴	۴	۲					برخط	برخط تربیت مدرس و آزمونگر آمفا به مدرسان ایرانی و خارجی	
۳	۰	۰	۱	۲	۰					برخط	مصاحبه تعیین سطح زبان برای اعطای بورس تحصیلی - برخط	
۳۰	۰	۱	۰	۱	۹	۳	۸	۶	۲	حضور	دوره‌های دانش‌افزایی فارسی آموزشی	
۱۴	۱۰	۱	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	برخط	دوره‌های فارسی آموزشی	
۲۵	۲	۴	۰	۳	۱۱	۵	۰	۰	۰	حضور	کلاس‌های خصوصی فارسی آموزشی	
۵	۱	۰	۰	۱	۱	۲	۰	۰	۰	حضور	المپیادها و آزمون‌ها	
۳	۰	۰	۱	۰	۲	۰	۰	۰	۰	حضور	دوره‌های ویژه (مترجمی، ...)	
۳	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	برخط غیرهمزمان	دوره برخط غیرهمزمان	
۷	۰	۰	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰		تعریف دوره برای صدور گواهی به درخواست نماینده‌های بنیاد در خارج از ایران	
۱۶۵	۱۵	۱۲	۱۰	۲۴	۴۷	۲۴	۲۳	۷	۳		جمع	

جدول ۱۰. دوره‌های حمایتی آموزشی، دانش‌افزایی و تخصصی زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور
(گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

سال فعالیت	تعداد زبان‌آموزان خارجی (حضور و مجازی در داخل و خارج)	تعداد دوره‌های برگزار شده (حضور و مجازی در داخل و خارج)	تعداد دوره‌های دانش‌افزایی زبان فارسی	پرداخت حقوق مدرسان مجازی و حضوری
۱۳۹۲	۱۵۱۶۴	۵۷۰	۶۵	۳۴۲
۱۳۹۳	-	۲۷۱	-	۲۲۰
۱۳۹۴	۱۱۲۰۰	۲۵۵	-	۱۴۰
۱۳۹۵	۱۰۰۰۰	۲۰۵	۲۰	۱۱۰
۱۳۹۶	-	-	-	-
۱۳۹۷	۱۰۰۰۰	۲۰۵	۴۵	۱۴۰
۱۳۹۸	۸۲۱۸	۲۳۱	-	۲۴۲
۱۳۹۹	۵۶۹۹	۲۲۳	۱۴	۱۵۲
۱۴۰۰	۱۸۱۱۳	۱۳۴۸	۱۸۲	۴۱۹

پیوست ۴.

جدول ۱۱. آمار المپیادها (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

نمایندگی	زمان	شرح
چین	۱۴۰۱	«المپیاد سخنرانی و متن‌خوانی» مجازی دانشجویان زبان و ادبیات فارسی به میزبانی سفارت جمهوری اسلامی ایران و نمایندگی بنیاد سعدی در چین.
گرجستان	۱۴۰۱	دومین المپیاد سراسری ایران‌شناسی در دانشگاه دولتی تفلیس.
قزاقستان - نورسلطان	۱۴۰۱	نخستین دوره المپیاد ایران‌شناسی و زبان فارسی با حضور بیش از ۴۰ دانشجوی رشته شرق‌شناسی و ایران‌شناسی دانشکده روابط بین‌الملل دانشگاه ملی اوراسیا.
قزاقستان - آلماتی	۱۴۰۱	المپیاد زبان فارسی در چهار مهارت خواندن، شنیدن، گفتاری و نوشتاری با حضور دانشجویان دانشگاه‌های ژنپی و فارابی.
قزاقستان - آلماتی	۱۳۹۸	المپیاد زبان فارسی در دانشگاه روابط بین‌الملل و زبان‌های جهان موسوم آبلای خان.
آذربایجان	۱۳۹۷	ششمین دوره المپیاد زبان و ادبیات فارسی با همکاری دانشگاه دولتی باکو با شرکت دانشجویان دانشگاه دولتی باکو، فارسی‌آموزان رایزنی فرهنگی کشورمان در باکو و خانه فرهنگ شه‌ریار رایزنی فرهنگی ایران، سایر مراکز علمی آموزشی و علاقمندان زبان و ادبیات فارسی در سطوح ابتدایی، متوسطه و عالی..
ترکیه (آنکارا)	۱۳۹۷	پنجمین دوره المپیاد زبان فارسی در مرکز آموزش زبان فارسی آنکارا و در دانشگاه‌های استانبول، آنکارا، آتاتورک ارزروم، کریک قلعه و سلجوق قونیه.
ارمنستان (دانش‌آموزی)	۱۳۹۶	سومین دوره المپیاد زبان و ادبیات فارسی مدارس فارسی‌آموز ارمنستان با شرکت ۸ گروه از مدارس ارمنستان شامل مدرسه ۲۰۰، ۴۳، ۱۳۶ و ۱۰۰ ایروان و مدرسه کارپی، مدرسه دوین، آرتاشات و مدرسه گارنی.
روسیه	۱۳۹۶	چهاردهمین المپیاد دانشجویی زبان فارسی در انستیتو آسیا و آفریقای دانشگاه دولتی مسکو با حضور بیش از ۴۰ دانشجوی برتر زبان فارسی از دانشگاه‌های سراسر روسیه، ارمنستان، آذربایجان و قرقیزستان.
قرقیزستان	۱۳۹۵	سومین آزمون المپیاد زبان فارسی در محل دانشگاه علوم انسانی بیشکک و با حضور دانشجویان فارسی‌آموز دانشگاه‌های علوم انسانی و بین‌الملل بیشکک و آکادمی دیپلماتیک.
بلاروس	۱۳۹۵	نخستین المپیاد زبان و ادبیات فارسی، در دانشکده روابط بین‌الملل دانشگاه دولتی بگنو شهر مینسک.
اوکراین	۱۳۹۵	المپیاد سراسری زبان و ترجمه فارسی در دانشگاه ملی شفچنکو.

پیوست ۵.

جدول ۱۲. دوره‌های مجازی واگذار شده (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

کشور متقاضی	تعداد فارسی‌آموزان	تعداد مراکز یا دانشگاه‌ها	تعداد کلاس‌ها	روش برگزاری	دانشگاه مجری	نوع دوره
مصر	۴۰۰	۲۷	۱۵	آنلاین	علامه طباطبایی	فارسی‌آموزی
ازبکستان	۲۴	۴	۱	آنلاین	علامه طباطبایی	تربیت مدرس
جمع کل	۴۲۴	۳۱	۱۶			

جدول ۱۳. دوره‌های مجازی تربیت مدرس و تربیت مترجم داخلی (گزارش عملکرد ۱۰ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

مخاطبان	تعداد فراگیران	روش برگزاری	نوع حمایت
مدرسان جامعه المصطفی	۳۱	حضوری ☐ آنلاین ☒	بنیاد ☐ غیرحمایتی ☒
مدرسان جامعه المصطفی	۳۰	حضوری ☐ آنلاین ☒	بنیاد ☐ غیرحمایتی ☒
مقدماتی تربیت مدرس	۱۲	حضوری ☐ آنلاین ☒	بنیاد ☐ غیرحمایتی ☒
دوره آنلاین غیرهمزمان	۶۰۱	حضوری ☐ آنلاین ☒	بنیاد ☐ غیرحمایتی ☒
دوره تربیت مترجم (ازبکستان)	۲۱	حضوری ☐ آنلاین ☒	بنیاد ☒ غیرحمایتی ☐
جمع کل	۶۹۵		

پیوست ۶.

جدول ۱۴. فهرست کتاب‌های چاپ شده (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

ردیف	کتاب	تدوین محتوا	وضعیت	سال چاپ	ویراست	نوبت چاپ
۱	ایران شناسی (۱)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۹	اول	اول
۲	ایران شناسی (۲)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۹	اول	اول
۳	چارچوب (۱)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۹	اول	اول
۴	چارچوب (۲)	بنیاد	چاپ	۱۴۰۱	اول	اول
۵	دستور ساده زبان فارسی	بنیاد	چاپ	۱۴۰۱	اول	اول
۶	روش‌های ساده آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان	بنیاد	چاپ	۱۴۰۱	اول	اول
۷	شیراز (۱)	بنیاد	چاپ	۱۴۰۰	اول	دوم
۸	شیراز (۲)	بنیاد	چاپ	۱۴۰۰	اول	اول
۹	گام اول (عربی)	بنیاد	چاپ	۱۴۰۱	دوم	دوم
۱۰	گلستان سعدی	بنیاد	چاپ	۱۳۹۷	اول	اول
۱۱	لذت خواندن (۱)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۹	اول	اول
۱۲	لذت خواندن (۳)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۹	اول	اول
۱۳	لذت خواندن (۴)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۹	اول	اول
۱۴	مینا (۱)	بنیاد	چاپ	۱۴۰۱	دوم	دوم
۱۵	مینا (۲)	بنیاد	چاپ	۱۴۰۰	دوم	سوم
۱۶	مینا (۳)	بنیاد	چاپ	۱۴۰۱	دوم	اول
۱۷	مینا (۴)	بنیاد	چاپ	۱۴۰۱	اول	اول
۱۸	واژه (۱)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۸	اول	دوم
۱۹	واژه (۲)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۹	اول	دوم
۲۰	واژه (۳)	بنیاد	چاپ	۱۳۹۸	اول	اول
۲۱	دوزبانگی	همکاری	چاپ	۱۳۹۹	اول	اول
۲۲	سلام دکتر	همکاری	چاپ	۱۳۹۹	اول	اول
۲۳	مثل‌های ایرانی	همکاری	چاپ	۱۴۰۰	اول	اول

جلد اول کتاب «طوطی» در تیراژ ۲۰۰۰ نسخه مختص هندوستان اخیراً به چاپ رسیده است که در گزارش عملکرد درج نشده است.

پیوست ۷.

جدول ۱۵. آمار و اطلاعات برخی اقدامات حمایت از اتاق‌های ایران (گزارش عملکرد ۱۰ ساله بنیاد سعدی، سال ۱۴۰۱)

منطقه	تعداد نمایندگی‌های تحت حمایت	کشور دارای اتاق ایران	تعداد اتاق‌های ایران	تعداد حمایت‌ها	سال
اروپای غربی	۸ رایزنی فرهنگی و ۲ مرکز آزاد	فرانسه	۱	۱	۱۳۹۸
		اسپانیا	۲	۳	از ۱۳۹۶ تا کنون
		یونان	۱	۱	از ۱۳۹۷ تا کنون
اروپای شرقی	۵ رایزنی فرهنگی و ۲ سفارت	ایتالیا	۱	۱	از ۱۳۹۵ تا کنون
		بلغارستان	۱	۳	۱۳۹۵ و ۱۳۹۶
هند، ترکیه و آذربایجان	۱ رایزنی فرهنگی و ۱ وابسته فرهنگی ۱ رایزنی فرهنگی (آنکارا)؛ ۱ وابسته فرهنگی (استانبول) و ۲ کنسولگری	آذربایجان	۷	۱	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
		ترکیه	۶	۱	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
		هند	۵	۱	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
آسیای مرکزی و قفقاز	۵ رایزنی فرهنگی و ۱ سرکنسولگری	ارمنستان	۱۲	۷	از ۱۳۹۲ تا کنون
		قرقیزستان	۸	۸	از ۱۳۹۲ تا کنون (برخی موارد در سال‌های اخیر به تازگی راه‌اندازی شده است).
		قزاقستان	۱۲	۱۲	از سال ۱۳۹۲ تا کنون حمایت شده است، اما در ۲ سال اخیر به ۳ مورد رسیده است.
		گرجستان	۱۳	۹	از سال ۱۳۹۳ تا کنون
		ترکمنستان	۱	۱	در محل رایزنی فرهنگی از سال ۱۳۹۲ تا کنون
پاکستان و بنگلادش	۱ رایزنی فرهنگی (اسلام‌آباد) و ۸ وابسته فرهنگی	لاهور	۱۲	۱۲۰	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
		پیشاور	۵	۲۰	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
		اسلام‌آباد	۶	۲۸	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
		راولپندی	۲	۱۲	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
		حیدرآباد	۲	۱۲	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
		کراچی	۱	۱۳	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
		بنگلادش	۲	۲۰	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸
خاورمیانه و شمال آفریقا	۷ رایزنی فرهنگی؛ ۱ سفارت (موریتانی) و ۴ وابسته فرهنگی	سوریه	۱	۱	۱۳۹۷
		عراق	۱	۲	از سال ۱۳۹۴
		تونس	۱	۳	از سال ۱۳۹۶
مجموع	۵۳	۲۲	۱۰۵	۲۸۳	از ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۸

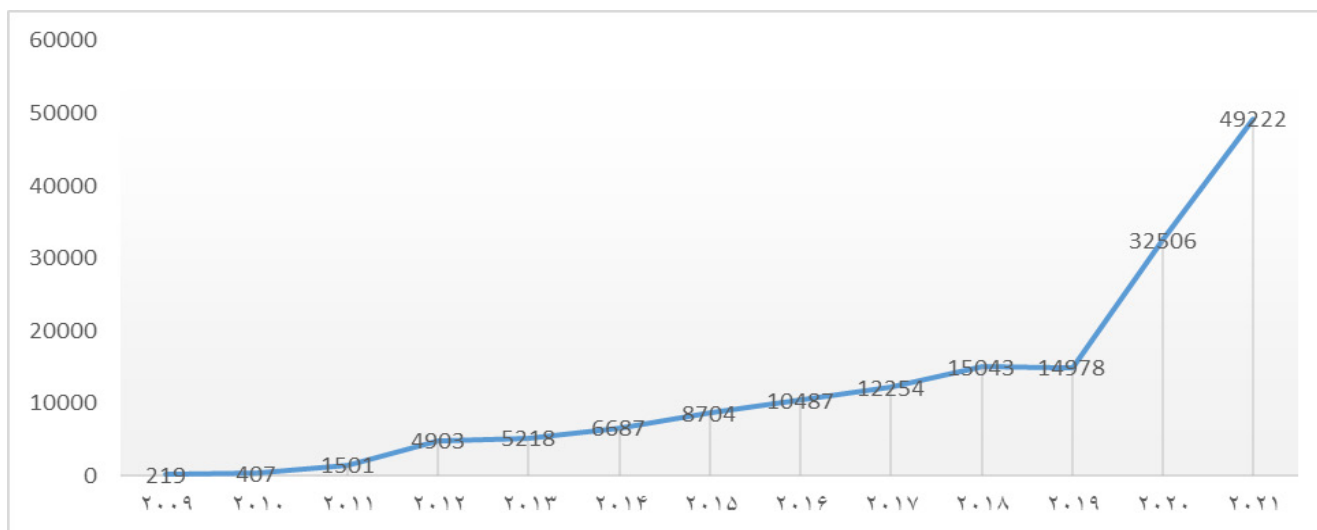

پیوست ۸.

جدول ۱۶. جدول ابعاد اقتصادی (بودجه، در آمد و هزینه) بنیاد یونس امره (YunusEmreEnstitüsü, 2019; 2020; 2021)

سال ۲۰۲۱	سال ۲۰۲۰	سال ۲۰۱۹		
۱۶۸,۶۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۱۳۲,۹۹۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۲۱,۰۹۹,۰۰۰,۰۰۰	بودجه جاری	تخصیص بودجه
۴۰,۰۵۶,۰۰۰,۰۰۰	۲۸,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۸,۳۹۷,۰۰۰,۰۰۰	بودجه سرمایه‌گذاری	
۲۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۱,۶۶۲,۳۹۳,۱۴	۱۶,۴۱۲,۶۷۵,۵۴	سایر درآمد	
۲۳۳,۶۶۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۷۲,۶۵۳,۳۹۳,۱۴	۱۶۵,۹۰۸,۶۷۵,۵۴	کل بودجه تخصیص یافته	
۲۳۳,۶۶۸,۰۰۰,۰۰۰	۱۶۰,۹۹۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۴۹,۴۹۶,۰۰۰,۰۰۰	کمک خزانه	مقایسه درآمدها
۱,۶۶۵,۴۰۷,۱۰	۸۸۷,۷۴۴,۳۴	۹۵۰,۳۸۵,۱۳	درآمد فروش؛ انتشارات و کتاب و ...	
۸,۰۶۱,۷۴۷,۱۲	۴,۹۵۸,۱۲۱,۵۷	۵,۸۸۴,۷۴۴,۲۹	درآمد فعالیت؛ دوره، جلسه، سمینار، آموزش و ...	
۲,۹۳۲,۳۷۸,۴۴	۲,۵۷۸,۱۲۷,۰۰	۲,۱۶۵,۵۸۰,۰۰	استرداد مالیات بر ارزش افزوده و آژانس تأمین اجتماعی (بیمه دولتی)	
۲,۰۳۶,۴۸۰,۸۷	۳۱۷,۱۷۲,۱۴	۱,۰۷۱,۱۹۰,۱۹	آزمون، ثبت نام و سایر خدمات مرتبط	
۳,۰۳۶,۶۱۶,۶	۵۹۴,۱۵۰,۵۳	۲,۸۵۵,۶۲۹,۳۱	کمک‌های موسسات	
۷۴۸,۷۰۸,۸۲	۲۵۲,۲۰۲,۹۵	۱,۸۱۸,۴۳۲,۶۲	سود سپرده و سود سهام	
۱,۷۷۹,۱۴۳,۳۳	۲,۰۷۴,۸۷۴,۶۳	۱,۶۶۶,۷۱۴,۰۰	سایر درآمدهای متفرقه	
۲۷۳,۹۲۸,۴۸۲,۳۲	۱۷۲,۶۵۳,۳۹۳,۱۶	۱۶۵,۹۰۸,۶۷۵,۵۴	مجموع	
۱۲,۴۳۹,۲۹۰,۸۶	۲۸,۹۸۴,۱۱۸,۲۷	۲۶,۳۳۷,۴۰۳,۴۷	هزینه‌های آموزشی	
۷۵,۵۵۳,۵۲۸,۹۱	۳۶,۳۷۸,۲۸۶,۷۷	۳۲,۹۵۵,۷۲۲,۲۹	هزینه هماهنگی‌های فرهنگی و هنری	
۶,۵۱۸,۸۱۸,۲۴	۸,۶۲۳,۷۳۷,۶۶	۶,۱۰۹,۲۳۳,۸۰	هزینه‌های پروژه تورکولوژی	
۲۹,۸۵۱,۵۵۲,۲۴	۵,۸۲۴,۵۰۴,۳۳	۱۸,۹۳۴,۴۵۱,۷۶	فعالیت‌های فرهنگی - هنری	
۲۱,۴۹۴,۶۰	۱,۲۲۵,۸۷	۴,۷۱۲,۲۷۸,۰۹	هزینه‌های مدرسه تابستانه	
۷,۰۵۳,۷۵۶,۳۵	۵,۹۵۶,۱۴۱,۲۳	۴,۰۶۸,۷۲۳,۴۰	پروژه‌ها	
۵۹,۳۱۹,۳۵۶,۳۹	۲۰,۳۸۱,۵۹۳,۴۶	۱۳,۵۵۱,۲۶۳,۸۷	هزینه‌های جاری مرکز فرهنگی	
۳۵,۹۲۹,۹۰۶,۶۵	۲۷,۱۲۸,۵۰۹,۷۸	۲۲,۵۹۴,۹۶۳,۲۲	هزینه‌های اجاره مرکز فرهنگی	
۴۳,۵۵۳,۴۳۱,۱۰	۲۵,۳۸۲,۸۳۸,۹۷	۲۹,۲۳۶,۲۶۴,۱۰	هزینه‌های جاری مرکزی (هزینه‌های واحد، هزینه‌های پرسنل ریاست جمهوری)	
۲۷۰,۲۴۱,۱۳۵,۳۴	۱۵۸,۷۰۰,۹۵۶,۳۴	۱۵۸,۵۰۰,۳۰۴,۰۰	مجموع	

نمودار ۶. فعالیت‌های آموزشی ترکی در مراکز فرهنگی (Yunus Emre Enstitüsü, 2021)

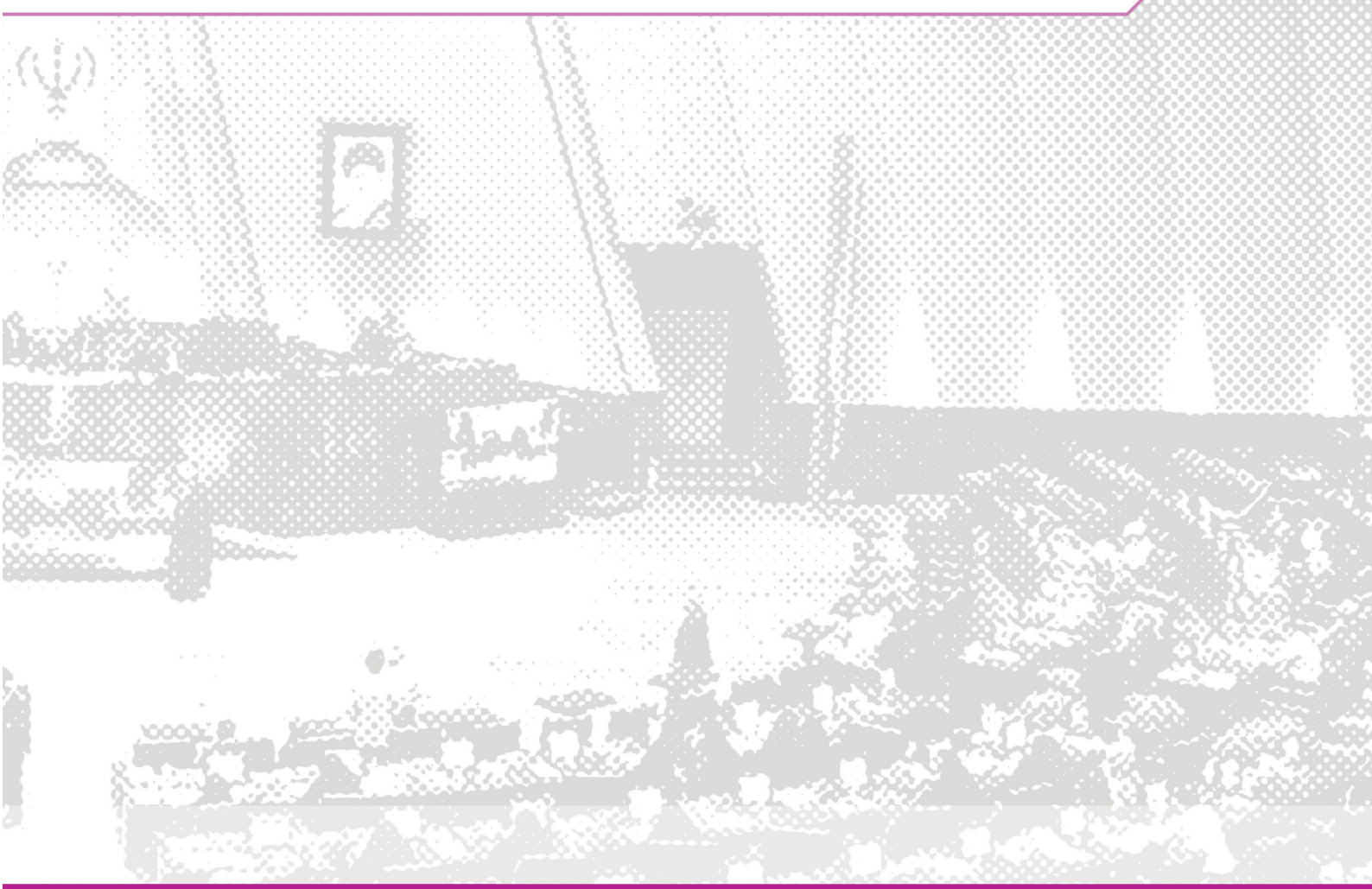
پیوست ۸.

جدول ۶. اطلاعات و آمار مربوط به اقدامات و برنامه‌های آمریکایی‌ها در راستای سیاست توسعه زبان انگلیسی در کشور افغانستان (اطلاعی‌های پایگاه Federal Grant به نقل از راستی، سال ۱۴۰۰)

نام ردیف هزینه	نام کمک هزینه فارسی	سال	نهاد پشتیبان	مخاطب	محتوا	مبلغ (هزار دلار)
English teaching	آموزش زبان انگلیسی	۲۰۱۹	دفتر کمک‌های آسیای مرکزی و جنوبی	فعالان اقتصادی و صادرکننده و روزنامه‌نگاران	آموزش یک دوره ۱۲ ماهه برای حداقل ۸۰ نفر از هر گروه	۳۶۰
National Level Curriculum Development and Educational Policy Support for English Teaching in Afghanistan Higher Education	توسعه برنامه درسی در سطح ملی و حمایت از سیاست‌های آموزشی برای آموزش زبان انگلیسی در آموزش عالی افغانستان	۲۰۱۲	دفتر کمک‌های آسیای مرکزی و جنوبی	-	فراخوان پروپوزال برای طراحی دیپارتمان آموزش زبان انگلیسی در وزارت آموزش عالی افغانستان شامل استانداردهای آموزشی، ایجاد سیاست‌هایی برای انتشار، جذب و انتخاب نامزدهای بورسیه‌های خارجی، تعیین معیارهای ارزیابی پیشرفت زبان، ایجاد یک نهاد هماهنگ‌کننده در آموزش زبان	۱۰۰۰
English Language Training for Ministry of Border	آموزش زبان انگلیسی برای وزارت مرزها	۲۰۱۲	دفتر کمک‌های آسیای مرکزی و جنوبی	-	آموزش زبان انگلیسی به معلمان و دانش‌آموزان ۳ مدرسه خاص تحت نظر وزارت مرزها	۲۵۰
Operating Herat English Language Resource Centers for	گرداندن مراکز آموزش زبان انگلیسی هرات	۲۰۱۲	دفتر کمک‌های آسیای مرکزی و جنوبی	-	فراخوان واگذاری مدیریت دو مرکز آموزش زبان در هرات به مدت ۲ سال با التزام به برگزاری کلاس‌های زبان برای معلمان و دانشجویان	۱۵۰

نام ردیف هزینه	نام کمک هزینه فارسی	سال	نهاد پشتیبان	مخاطب	محتوا	مبلغ (هزار دلار)
Operating Herat English Language Resource Centers	گرداندن مرکز آموزش زبان هرات	۲۰۱۳	دفتر کمک‌های آسیای مرکزی و جنوبی	-	فراخوان پروپوزال برای واگذاری مدیریت مرکز آموزش زبان هرات و تأسیس یک مرکز دیگر در مدرسه گوهرشاد	۲۰۰
English Teaching for Bakhtar News Agency Staff	آموزش انگلیسی برای کارکنان خبرگزاری باختر	۲۰۱۳	US Mission to Afghanistan	-	فراخوان پروپوزال برای اداره این مرکز به منظور ارائه امکانات و تجهیزات آموزشی مدرن به دانشگاه برای آموزش نحوه تولید و توزیع رادیویی، مواد چاپی و تلویزیونی به دانشگاه طراحی شده است. افزایش توانایی دانش‌آموزان برای پخش محصولات اطلاعاتی تولید شده توسط خود و جامعه؛ ارتقای قابلیت‌های اساتید و دانشجویان در استفاده از فناوری‌های نوین تولید رسانه از ملزومات پروپوزال است.	۱۰۰ تا ۲۰۰
Administration of English Language and Computer Learning Centers	اداره مراکز زبان انگلیسی و یادگیری کامپیوتر	۲۰۱۵	US Mission to Afghanistan	-	اطلاعیه واگذاری مدیریت ۸ مرکز متصل به دانشگاه‌های افغانستان به مدت سه سال	۲۵۰۰ تا ۳۰۰۰
English for Specific Purposes Training for the Ministry of Foreign Affairs of the Islamic Republic of Afghanistan	آموزش زبان انگلیسی برای وزارت امور خارجه افغانستان به منظور اهداف خاص	۲۰۱۹	دفتر کمک‌های آسیای مرکزی و جنوبی	۱۲۰ نفر از کارکنان وزارت خارجه افغانستان	برگزاری کورس‌های آموزشی زبان انگلیسی برای متقاضیان وزارت امور خارجه به منظور انتخاب کارکنان	۹۰

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ (۴ خط) صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir